

Päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnalla – saavatko päihteitä käyttävät nuoret tarvitsemaansa tukea? (NUPPU-hanke)

Loppuraportti 28.2.2026

Rahoituspäätöksen diaarinumero: VN/9695/2023

Tampereen korkeakoulusäätiö sr (TAU)

Y-tunnus: 284456-8

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta (SOC)

PI: Katja Kuusisto

Sosiaalityön professori, dosentti

Yhteenveto

Päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnalla – saavatko päihteitä käyttävät nuoret tarvitsemaansa tukea? (NUPPU) -konsortiohankkeelle myönnettiin sosiaali- ja terveysministeriön yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoitus ajalle 1.9.2023–31.12.2025 (pääösnro VN/9695/2023). Tutkimusta hallinnoi Tampereen korkeakoulusäätiö sr, ja hanketta johti sosiaalityön professori ja dosentti Katja Kuusisto. Konsortiohankkeen osatoteuttajina toimivat A-klinikkasäätiö sekä (entinen) sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy (nykyinen Sisä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus SOSKE). Osahankkeiden johtajina ovat toimineet A-klinikkasäätiön tutkimusjohtaja, dosentti Jouni Tourunen (YTT) sekä Pikassos Oy:n toimitusjohtaja Tuula Tuominen (YTL).

NUPPU-hankkeessa tarkasteltiin päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnalle sijoittuvia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Tutkimuksen ydinkysymys oli, saavatko päihteitä käyttävät nuoret ja heidän perheensä tarvitsemansa tuen. Tavoitteena oli kuvata ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten tukitoimien nykytilaa tällä rajapinnalla sekä tunnistaa palveluihin ja laajempaan järjestelmään liittyviä kehittämistarpeita. Tutkimus tuottaa tietopohjaa asiakasprosessien ja palveluketjujen kehittämiseen nuorten ja heidän läheistensä tuen tarpeet huomioiden. Tulokset nostavat esiin myös palveluja ohjaavaan lainsäädäntöön ja ohjeistuksiin kohdistuvia kehityskohteita, joihin vastaamalla voidaan vahvistaa asiakastyön käytäntöjä, päihdehuollon laatua ja tutkimusperustaista päätöksentekoa.

Hankkeen tutkimus kiinnittyy Tampereen yliopiston strategiaan, jossa tekniikan, terveyden ja yhteiskunnan rajapinnoille rakentuva tutkimus ja koulutus suunnataan tuottamaan korkeatasoista ja vaikuttavaa tietoa sekä ratkaisuja kumppaneiden kanssa. Samalla hanke asemoituu sosiaalihuoltolain 60 c §:n nojalla rahoitetun yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen vuoden 2023 painoalueisiin, joissa painotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän tutkimusperustaista kehittämistä sekä hyvinvointialueiden käynnistymiseen liittyvien reunaehtoien ja mahdollisuuksien huomioimista. Erityisesti hanke kohdentuu painoalueisiin 1) sosiaalityö sosiaali- ja terveydenhuollon etuuksien ja palveluiden järjestelmässä sekä 4) erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden elämäntilanteet ja palvelutarpeet.

Tutkimusta ovat ohjanneet tavoitteet vähentää yksilöllisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja, tarkastella palvelujärjestelmän resurssitarpeita sekä tukea vaikuttavien palvelukokonaisuuksien kehittämistä hyvinvointialueilla. Lisäksi perimmäisenä tavoitteena on ollut tuottaa edellytyksiä sille, että päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnalla tapahtuva työskentely voidaan organisoida aiempaa johdonmukaisemmin tutkimustietoon perustuen. Hankkeen tuloksilla on sovellusarvoa myös laajemmin erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palveluiden kehittämisessä.

Tässä loppuraportissa kootaan yhteen tutkimushankkeen taustat, toteutus ja keskeiset tähän mennessä saadut tulokset sekä arvioidaan hankkeen vahvuuksia ja rajoituksia.

Raportissa tunnistetaan myös jatkotutkimuksellisia tarpeita, joiden myötä voidaan siirtyä nykytilan ja kehittämistarpeiden kuvaamisesta kohti konkreettisten, nuorilähtöisten ja oikeusperustaisten toimintamallien yhteiskehittämistä, pilotointia ja vaikuttavuuden arviointia päihdepalvelujen, mielenterveyspalvelujen ja lastensuojelun rajapinnoilla.

Sisällys

1	Tausta ja tavoitteet	5
1.1	Tausta	5
1.2	Tutkimushankkeen tavoite ja tutkimuskysymykset	10
1.3	Hankkeen hyödyt ja vaikuttavuus.....	11
2	Toteutus	13
2.1	Tutkimuskokonaisuus ja temaattiset työpaketit	13
2.2	Aikataulun toteutuminen	18
2.3	Toteutuneet resurssit	19
2.4	Riskien arvioiminen.....	23
3	Julkaisut ja tapahtumat	25
3.1	Julkaisut.....	25
3.2	Tapahtumat	32
4	Hankkeen tulokset	37
5	Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset	47
6	Jatkotoimet	49
6.1	Jälkiarviointi	49
6.2	Jatkotutkimusaiheet	49
7	Lähteet	53
7.1	Lähdeluettelo	53
7.2	Hankejulkaisujen lähdetiedot, joihin viitattu tulosluvussa.....	57

1 Tausta ja tavoitteet

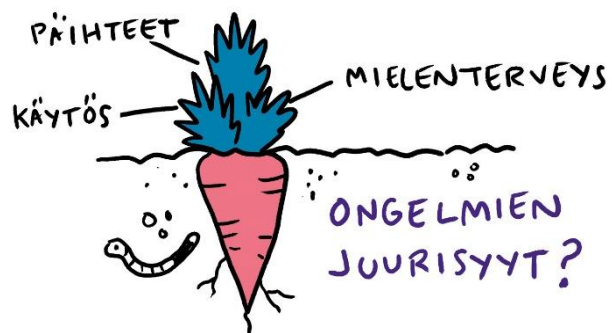
1.1 Tausta

Suomalaisessa kontekstissa sosiaalityöllä on päihdehuollon kentällä vahva asema ja päihteitä ongelmallisesti käyttäviä henkilöitä kohdataan laajasti erilaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa [1, 2]. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat suomalaisessa yhteiskunnassa lakisääteisiä, ja Suomen perustuslaki [3, 19 §] velvoittaa julkisen vallan tehtäväksi riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamisen sekä väestön terveyden edistämisen. Sosiaalihuoltolaissa [4, 15 §] määritellään sosiaalityön ydintehtäviksi yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen vaikeiden elämäntilanteiden lieventäminen, toimintaedellytysten vahvistaminen sekä sosiaalisen eheyden edistäminen. Sekä sosiaalihuoltolaissa [em., 41§] että lastensuojelulaissa [5, 14 §] painotetaan monialaisen yhteistyön ja moniammatillisen asiantuntemuksen turvaamisen merkitystä tarvittavien palveluiden arvioimisessa sekä järjestämisessä. Terveydenhuollon puitteissa toteutettava päihde- ja riippuvuushoito tulee lain mukaan suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon sekä muun sosiaali- ja terveydenhuollon ja sidosryhmien kanssa siten, että se muodostaa päihteitä ongelmallisesti käyttävän henkilön kannalta toimivan kokonaisuuden [6, 28 §]. Sosiaali- ja terveyspalveluiden tulee tarjota tukea tarvitsevalle ihmiselle hänen yksilöllisen tarpeensa mukaiset palvelut [ks. 4, 6, 7, 8], missä ei aina onnistuta [2, 7, 9]. Myöskään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän sisäinen monialainen ja -ammatillinen yhteistyö ei aina toteudu lain edellyttämällä tavalla [9, 10].

Sosiaalihuoltolain uudistuksella onkin tavoiteltu parannusta palveluiden kykyyn vastata niitä tarvitsevien ihmisten yksilöllisiin tarpeisiin määrittelemällä erityistä tukea tarvitseviksi henkilöiksi ne, joilla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluita esimerkiksi päihteiden ongelmallisen käytön vuoksi [4, 3 §]. Myös sosiaalihuoltolain vuoden 2014 uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä [11, luku 3.4] sekä aihetta koskevassa tutkimuskirjallisuudessa päihteitä ongelmallisesti käyttävät henkilöt nähdään yhtenä keskeisenä erityistä tukea tarvitsevana kohderyhmänä esimerkiksi samanaikaisten ja kasautuvien palveluntarpeiden vuoksi [esim. 2, 12]. Tässä hankkeessa kiinnostus kohdistuu päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnalle, ja tarkastelun kohteena ovat ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten tukitoimet. On huomionarvoista, että päihteitä ongelmallisesti käyttävät nuoret sijoittuvat sosiaalihuoltolain [4, 3 §] tulkinnan mukaisesti erityistä tukea tarvitseviksi sekä ongelmallisen

päihteiden käyttönsä että nuoren ikänsä vuoksi. Varsinkin ongelmallisesti päihteitä käyttävien alaikäisten lasten ja nuorten voidaan todeta olevan erityisen haavoittuvassa asemassa. Kuitenkin toistaiseksi suomalaisia päihdepalveluita koskevaa tutkimustietoa on tuotettu pääasiassa aikuisille kohdennetuista palveluista, ja päihteitä ongelmallisesti käyttävät nuoret sekä heille kohdennetut palvelut ovat jääneet tutkimuksessa vähälle huomiolle [13]. Nykyisellään aiheeseen liittyvä tutkimus on koskenut pääasiassa nuorten päihteiden käytön ennaltaehkäisyn sekä aloitusiän kysymyksiä, ja nuorille tarkoitetuista kuntouttavista päihdepalveluista ei ole olemassa riittävästi tutkimustietoa [14].

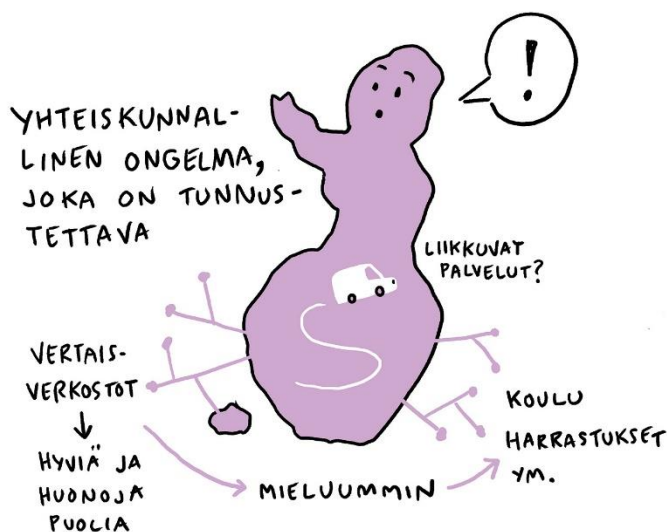
Suomessa nuorten päihdekäytön ajankuvaa luonnehtii osaltaan polarisoituminen [ks. myös 15], eli kokonaan päihteettömien nuorten määrän kasvu sekä toisaalta osalla nuorista päihdeongelman kehittymisen riskien korostuminen [16]. Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksen (EMCDDA) Euroopan huumeraportin [17] mukaan huumeisiin liittyviä alle 25-vuotiaiden nuorten kuolemia oli Suomessa prosentuaalisesti eniten verrattaessa muihin Euroopan unionin jäsenmaihiin sekä Norjaan ja Turkkiin vuonna 2020. Onnettomuustutkintakeskus (OTKES) reagoi tähän tietoon käynnistämällä turvallisuustutkintalain [18, 5 luku] nojalla vuoden 2023 alussa tutkinnan [19] jo pidemmän aikaa Suomessa lisääntyneistä alle 25-vuotiaiden nuorten huumekuolemista. Suomi on sitoutunut varmistamaan ehkäisevän päihdetyön sekä päihdehoidon asianmukaisen laadun, saatavuuden ja saavutettavuuden sosiaali- ja terveysministeriön (STM) laatiman kansallisen Päihde- ja riippuvuusstrategian [20] mukaisesti. Strategiassa [em.] huomio kiinnitetään erityisesti lasten, nuorten ja perheiden päihdepalveluiden riittävyyteen ja saavutettavuuteen sekä nostetaan esiin huolta kansalaisten perusoikeuksien tasavertaisuudesta ja tosiasiallisesta toteutumisesta käytännön tasolla [ks. myös 21]. Myös Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) sekä aluehallintovirastot (AVI) esittivät vuonna 2022 julkaistussa ohjeistuksessaan [22] vakavaa huolta alaikäisten päihde- ja mielenterveyspalveluiden tilasta Suomessa ja totesivat, että lasten ja nuorten päihteiden käyttöön sekä muihin riippuvuuksiin kohdennettu tarvittava hoito ja kuntoutus näyttäytyy kokonaisuudessaan hyvin puutteellisesti järjestetyltä, ja että lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen saatavuuden nähdään vaihtelevan merkittäväällä tavalla alueellisesti.

Kokonaiskuvassa näyttää edelleen siltä, etteivät julkisesti lausutut sekä virallisesti asetetut tavoitteet ja velvoitteet toteudu riittävällä tavalla päihdehuollon suhteen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Yhteiskunnan muuttuessa myös päihteiden tarjonta ja käyttötavat muuttuvat. Lasten ja nuorten päihdekäyttöön sekä heidän tarvitsemaansa tukeen liittyvät kehityskulut ja laajan tieteellisen tutkimustiedon puuttuminen aiheesta on herättänyt perusteltua huolta nuorten päihdepalveluiden tilasta. Sosiaalityön tutkimukselle teema on ajankohtainen ja keskeinen, sillä sosiaalihuollolla, erityisesti lastensuojelulla, on Suomessa merkittävä rooli sekä vastuu päihteitä ongelmallisesti käyttävien nuorten palvelupolkujen varmistajana. Yhteiskunnallinen keskustelu päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnasta on aktivoitunut viime vuosina niin valvonnan, politiikan kuin käytännönkin tasoilla, ja nuorten ongelmallinen päihteiden käyttö voidaan nähdä kulttuurisesti ajankohtaisena ja pinnalla olevana ilmiönä. Yleisesti päihde- ja mielenterveysongelmat perheessä luetaan tavallisiksi taustatekijöiksi lastensuojelun asiakkuuden ja tukitoimien tarpeen taustalla [23]. Päihteitä ongelmallisesti käyttävien alaikäisten voidaankin pääsääntöisesti ajatella olevan sekä lastensuojelun että päihdehuollon tukitoimien tarpeessa, minkä vuoksi näiden palvelukokonaisuuksien välisen rajapinnan tutkiminen nousee erityisen merkitykselliseksi lasten ja nuorten ongelmallisen päihdekäytön kontekstissa.

Päihteitä ongelmallisesti käyttävien alaikäisten tuen tarpeisiin vastataan käytännössä lähtökohtaisesti lastensuojelullisin keinoin, ja vastuu lapsen hyvinvoinnin kannalta tarvittavien tukitoimien ja palveluiden järjestämisestä perustuu lastensuojelulakiin [5, 2§]. Lastensuojelulain [em., 40 §] mukaan lastensuojelun velvollisuus sijaishuollon järjestämiseen täyttyy, jos lapsi

vaarantaa vakavasti terveytään tai kehitystään käyttämällä päihteitä. Rajapinta päihdehuollon ja lastensuojelun välille voi muodostua lapsen tai nuoren päihdekäytön lisäksi myös vanhemman ongelmallisen päihteiden käytön vuoksi, ja Suomessa esimerkiksi 2014–2015 vuosina toteutetun HuosTa-hankkeen tuloksissa vanhempien mielenterveyden ongelmat sekä vanhempien ongelmallinen päihteiden käyttö on todettu vallitseviksi

tekijöiksi lasten kodin ulkopuolisten sijoitusten taustalla [24]. Lapsen tai nuoren sijoittaminen kodin ulkopuolelle ei useimmiten yksinään ole riittävä toimenpide tai ratkaisu tämän ongelmalliseen päihdekäyttöön, ja lastensuojelun tukitoimien lisäksi lapselle tai nuorelle on turvattava tarpeenmukaiset päihdehuollon palvelut [22]. Nykyisellään tilanteessa, jossa alaikäisille suunnatut päihdehuollon palvelut ovat riittämättömiä, vaatimukset lasten ja nuorten ongelmalliseen päihteiden käyttöön vastaamisesta on siirretty sijaishuollon sekä lastensuojeluyksiköiden tehtäväksi. Aiemmassa tutkimuksessa on kuitenkin tunnistettu lastensuojelullisten keinojen rajallisuus lasten ja nuorten riskikäyttäytymiseen puuttumisessa, ja erityisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten on todettu kohtaavan myöhemmin elämässään erilaisia ongelmia vertaisiaan huomattavasti todennäköisemmin [esim. 25, 26, 27, 28]. Tästä huolimatta lastensuojelun haasteisiin vastata ongelmallisesti päihteitä käyttävien lasten ja nuorten tuen tarpeisiin on havahduttu vasta käytännössä tilanteen kärjistyttyä yhteiskunnallisesti näkyvällä tavalla.

Suomalaisesta tilannekuvasta kertoo esimerkiksi se, että eduskunnan oikeusasiamiehen vuoden 2023 toimintakertomuksen [29] mukaan lastensuojelun sijaishuollon keinoin ei pystytä puuttumaan lasten ja nuorten vakaviin päihdeongelmiin tarvittavalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi samaisessa kertomuksessa [em.] todetaan, etteivät kaikki lastensuojelun sijaishuoltopaikat pysty tarjoamaan laadukasta päihde- ja mielenterveyshoitoa niitä tarvitseville lapsille ja nuorille, mikä myös johtaa siirtymiin sijaishuoltopaikasta toiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportissa [23] on jo vuonna 2019 todettu lasten sijaishuoltoon sijoittamisen pääosin vaikeutuneen. Alaikäisille suunnattujen riittävien ja oikeanlaisten avohuollon päihdepalvelujen puutteellisuuden vuoksi näyttää siltä, että lastensuojelulakiin [5, 38 §, 40 §] perustuvaa sijoitusta käytetään tällä hetkellä tukitoimena myös tilanteissa, joissa sen ei lähtökohtaisesti ajatella edistävän nuoren tilannetta tai vastaavan tämän tuen tarpeisiin [ks. 15], mutta tarkoituksenmukaisempia palveluita ei ole olemassa tai niihin ei pääse. Kuntaliitto on julkaissut vuonna 2022 lausunnon [30], jossa se on ottanut kantaa hallituksen esitykseen [8] mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevista lakimuutoksista. Kuntaliiton lausunnossa [30] muun muassa todetaan, ettei lastensuojelun sijaishuollon tarkoituksena ole korvata puuttuvia, ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten tarvitsemia päihdepalveluita, ja että vallitsevassa järjestelmässä monen lapsen päihdeongelmat jopa pahenevat entisestään sijaishuollon aikana. Valvira ja AVI ovatkin vuonna 2022 julkaisseet valtakunnallisen tiedotteen [31] siitä, etteivät lastensuojelun sijaishuollossa elävien lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut toteudu

lain edellyttämällä tavalla. Tiedotteessa [em.] painotetaan, että sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla on yhtäläinen oikeus avohuollon mielenterveys- ja päihdepalveluihin, jotka on turvattava riittävällä sekä alueellisesti yhdenvertaisella tavalla [ks. myös 23, 32 artikla 24].

Avohuollon päihdepalveluita ei ole nykyisellään suunniteltu alaikäisten nuorten tarpeisiin tai nuoruuden kehitysvaihe huomioiden, ja alaikäisille tarjottuja avohuollon päihdepalveluja on tällä hetkellä tarjolla vain vähän ja sattumanvaraisesti. Toisin sanoen vielä ei ole tarpeeksi tietoa siitä, mitkä menetelmät vastaisivat halutulla tavalla nimenomaan päihteitä ongelmallisesti käyttävien nuorten tuen tarpeisiin [ks. 33, 34]. Tarve näyttöön perustuville, nuorille suunnitelluille ja suunnatuille päihdehuollon hoitokäytännöille näyttäytyy suurena niin Suomessa kuin laajemminkin pohjoismaisessa kontekstissa [ks. 15]. Samaan aikaan voidaan todeta, että erityisesti alaikäiset ongelmallisesti päihteitä käyttävät lapset ja nuoret ovat tämänhetkisessä suomalaisessa palvelujärjestelmässä keskenään eriarvoisessa asemassa päihdepalveluihin pääsemisen suhteen [esim. 22, 31]. Kokonaisuudessaan on huomioitava, että päihdehuoltoon sekä lastensuojeluun liittyy edelleen molempiin vahvaa yhteiskunnallista stigmaa, mikä voi osaltaan haastaa palveluiden piiriin hakeutumista ja niiden käyttöä [35]. Kuitenkin nuorten kohdalla voidaan ajatella kaikkien päihdeongelmien olevan ennaltaehkäistävässä ja hoidettavissa, mitä avun piiriin pääseminen ja tuen saaminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa edesauttaisi [34].

Kaiken kaikkiaan nuorten päihteiden käytön polarisoituminen, laittomien päihteiden lisääntynyt saatavuus sekä riittävien päihdepalvelujen puute perustelevat tutkimuksellisen huomion kiinnittämisen keinoihin, joilla ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten tuen tarpeisiin pyritään vastaamaan [ks. 36]. Päihdehuolto ja lastensuojelu ovat molemmat olleet viime vuosina sisällöllisten, järjestelmälähtöisten sekä juridisten uudelleenmäärittelyjen kohteena. Lainsäädäntöä muutettaessa ja hyvinvointialueiden kehittäessä palveluitaan on tärkeää ja ajankohtaista tarkastella palvelujärjestelmää päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnalla, jotta avun hakemisen ja saamisen esteitä voidaan poistaa. NUPPU-hankkeen tavoitteena on ollut tuottaa tutkimustietoa nuorille suunnattujen päihdepalveluiden nykytilasta sekä lastensuojelun keinoista vastata lasten ja nuorten ongelmalliseen päihdekäyttöön. Tutkimus on näin mahdollistanut myös ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten ja heidän perheidensä saamiin tukitoimiin liittyvien kehityskohtien tunnistamisen, joita voidaan hyödyntää käytännön palvelupolkujen ja -prosessien kehittämisessä nuorilähtöisesti ja oikeusperustaisesti.

1.2 Tutkimushankkeen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimushankkeen tavoitteena on ollut selvittää päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnalle sijoittuvan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän tilaa tarkastelemalla, *saavatko päihteitä käyttävät nuoret ja heidän perheensä tarvitsemaansa tukea.*

Hankkeessa on koottu ja analysoitu moninaisia empiirisiä tutkimusaineistoja sekä kartoitettu aiheesta olemassa olevaa tutkimustietoa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmää käyttäen. Monitieteinen tutkimusasetelma sekä monipuoliset ja toisiaan täydentävät empiiriset aineistot ovat mahdollistaneet nuorille suunnattujen palveluiden nykytilanteen tarkastelemisen sekä nuorille ja heidän perheilleen kohdistettujen tukitoimien kehittämistarpeiden ja -mahdollisuuksien arvioinnin.

Yhdistämällä moninaisten aineistojen ja tutkimusmenetelmien avulla muodostettua tieteellistä tietoa rajatusta ja aiemmin vähäiselle huomiolle jääneestä tutkimusaiheesta hanke tuottaa uutta ja luotettavaa tietoa lasten ja nuorten ongelmalliseen päihdekäyttöön puuttumisen keinoista sekä siihen liittyvistä haasteista. Tämä tietopohja toimii edellytyksenä palveluiden kehittämiseksi.

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on ollut se, millaisena ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten saama tuki näyttäytyy suomalaisessa (sekä pohjoismaisessa) kontekstissa. Tarkastelemalla nuorille suunnattujen palveluiden nykytilaa useista näkökulmista voidaan tulosten perusteella tehdä johtopäätöksiä siitä, miten palveluita on mahdollista ja ennen kaikkea tarpeellista kehittää. Tämän sosiaali- ja terveydenhuollon rajapinnalle sijoittuvan tutkimuksen perimmäisenä, sosiaalityön käytäntöihin kietoutuvana tavoitteena on ollut osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun siitä, saavatko erityistä tukea tarvitsevat, päihteitä ongelmallisesti käyttävät lapset ja nuoret sekä heidän läheisensä tosiasiallisesti tarvitsemaansa tukea nykyisessä palvelujärjestelmässä.

Hankkeen tutkimuskysymyksiä olivat:

- 1) *Miten nuorten päihdeongelmaan on vastattu, millaisia ovat olleet hoidolliset käytännöt ja mitä toimenpidesuosituksia tutkimuksesta on johdettavissa?*
- 2) *Millainen on nuorille suunnattujen päihdepalveluiden nykytilanne eri asiantuntijoiden näkökulmista?*
- 3) *Millaisia päihdepalvelujärjestelmän ja lastensuojelun kehittämistarpeita nousee esiin, kun tarkastellaan kyseistä rajapintaa?*

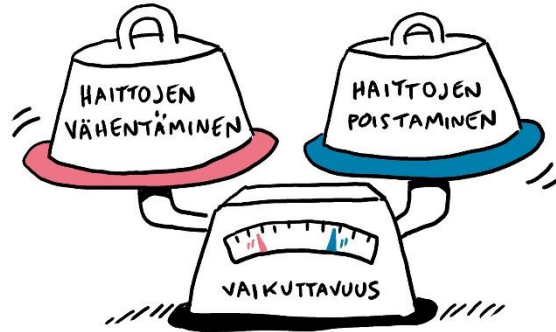
- 4) *Millainen on ollut nuorten ja heidän perheidensä kokemus päihdepalveluista lastensuojelun sijaishuollon aikana?*
- 5) *Millaisia hyvinvoinnin riskitekijöitä lastensuojelun ja päihdepalveluiden piirissä olevilla on tunnistettavissa?*

Kokonaisuudessaan tutkimuksen tavoitteet säilyivät koko tutkimushankkeen ajan samoina, ja hankkeen aikana koostettujen ja hyödynnettyjen moninaisten aineistojen sekä niiden työstämiseen käytettyjen erilaisten tutkimusmenetelmien avulla on pyritty vastaamaan hankkeen ydinkysymykseen, eli siihen, saavatko ongelmallisesti päihteitä käyttävät nuoret ja heidän perheensä tarvitsemaansa tukea. Edellä esitetyt tutkimuskysymykset jäsentävät tarkastelua eri näkökulmista ja kohdentavat tutkimuksellisen mielenkiinnon rajapinnan keskeisiin ilmiöihin.

1.3 Hankkeen hyödyt ja vaikuttavuus

Suomessa toteutetun laajan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (sote-uudistus) myötä vastuu sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden järjestämisestä on siirtynyt 1.1.2023 alkaen kunnilta hyvinvointialueille. Uudistuksen tavoitteiksi on ensisijaisesti määritelty terveys- ja hyvinvointierojen vähentäminen sekä palveluiden tasa-arvoisempi saatavuus [ks. 37]. Myös mielenterveys- ja päihdepalveluihin liittyvät viimeisimmät lakiuudistukset ovat tulleet voimaan vuoden 2023 alusta, ja käytännössä uudistuksessa palveluiden sääntelyä siirrettiin mielenterveyslain ja päihdehuoltolain alaisuudesta sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltolakiin [4, 6, 8, 38, 39]. Tavoitteena oli siirtää painopistettä erityispalveluista peruspalveluihin sekä varhaisempaan tukeen ja puuttumiseen, selkeyttää hyvinvointialueiden ja kuntien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon välisiä vastuualueita ja tehtäviä sekä vahvistaa palveluiden yhteensovittamista ja monialaista järjestämistä. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen näkökulmasta tavoitteena oli parantaa palvelujen saatavuutta, vaikuttavuutta ja eheyttä [8]. Myös lastensuojelulain uudistus on käynnissä, ja uudistuksen vaiheistetussa valmistelussa on yhtenä julkilausuttuna tavoitteena mainittu lasten mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyvien kysymysten huomioiminen [40]. Lakisääteiset julkiset palvelut voivat täyttää tehtävänsä ja tuottaa niiltä odotettuja yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia hyötyjä vain, jos organisaatiot, palvelut ja käytännöt toimivat tarkoituksenmukaisesti. Tästä näkökulmasta tutkimusperustainen tieto olemassa olevien palveluiden toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta nousee merkittäväksi, erityisesti ajassa, jossa tutkimuksen kohteena oleviin palveluihin kohdistetaan monensuuntaisia muutoksia.

Tämän hankkeen tutkimus tukee sosiaali- ja terveydenhuollon palveluketjujen sekä niiden integraation kehittämistä tarkastelemalla monialaista työskentelyä vaativan, päihteitä ongelmallisesti käyttävän ja useista syistä erityisen tuen tarpeessa olevan ryhmän asiakasprosesseja ja niiden toimivuutta. Tutkimuksessa on tuotettu tieteellistä tietoa

vähän tutkitusta aiheesta: ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten saamista tukitoimista sekä palvelujärjestelmän tasolla päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnalla tapahtuvasta työskentelystä. Tavoitteena on ollut, että tutkimuksessa saatujen tulosten pohjalta ongelmallisesti päihteitä käyttäville nuorille suunnattuja monialaisia ja -ammatillisia interventioita sekä prosesseja voidaan kehittää käytännön tasolla niin, että niiden yksilöllisyys, laatu ja tasa-arvoinen saatavuus paranevat. Tämän taustalla on pyrkimys vahvistaa nuorten ja perheiden hyvinvointia ja elämänlaatua sekä vähentää yksilöllisiä, yhteiskunnallisia ja sosiaalisia haittoja. Yleisesti voidaan todeta, että tarkoituksenmukaisten ja oikea-aikaisten palveluiden ajatellaan olevan vaikuttavia niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta. Hyvien käytäntöjen lähtökohdaksi voidaan nähdä olemassa olevien käytäntöjen tarkasteleminen [ks. 41], ja yhteiskunnan ollessa jatkuvassa muutoksessa muodostuu uudenlaisia kompleksisiä haasteita, joiden ratkaiseminen edellyttää arviointitiedon tuottamista sekä sen hyödyntämistä kehittämistoiminnassa [ks. 42]. Näyttöön perustuvien käytäntöjen kehittäminen sekä käyttöön ottaminen vaatii tutkimukseen perustuvan tiedon ja ohjeistusten lisäksi niiden sitoutumista niiden johdonmukaiseen toimeenpanoon käytännön työtä tekevien organisaatioiden kaikilla tasoilla [ks. 43, 44].

Haastava muutos- ja ongelmanratkaisutyö ovat sosiaalityön ydinaluetta, ja päihdepalveluiden kontekstissa tätä tehtävää toteuttavat yhä useammin erityispalveluiden sijasta perusterveydenhuollossa työskentelevät ammattilaiset [45]. Sosiaalityössä asiantuntemus syntyy ihmisten kanssa työskenneltäessä, ja tämän tietotaidon muuntaminen siirrettäväksi tiedoksi ja ammatillisiksi käytännöiksi on keskeinen vaikuttamisen väline [46]. Vastaavasti asiakkaiden asiantuntemuksen hyödyntäminen on keskeinen osa palveluiden ja työn kehittämisen kulttuuria [47]. Hankkeessa on tuotettu ajankohtaista tutkimustietoa siitä, millaisina päihteitä ongelmallisesti käyttäville nuorille kohdennetut tukitoimet näyttäytyvät ja pystytäänkö niillä tosiasiallisesti

vastaamaan heidän tuen tarpeisiinsa. Tutkimuksen avulla tuodaan esiin palvelujärjestelmän nykytilaa sekä siihen liittyviä kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia, mikä voi osaltaan edistää päihdehuollon ja lastensuojelun laadun ja vaikuttavuuden parantamista, käytettävissä olevien resurssien tarkoituksenmukaista kohdentamista sekä päihdehuollon ja lastensuojelun ammattilaisten tekemän yhteisen ja erillisen työn laatua.

Hankkeen tutkimuksessa on nojattu monimenetelmälliseen tutkimusperinteeseen mahdollisimman moniulotteisen kuvan saamiseksi tutkimuskohteesta. Hankkeessa kerättyjen aineistojen sekä saatujen tulosten kautta on avautunut näkökulmia ja kertynyt tietoa, jonka pohjalta on mahdollista kehittää päihiteitä ongelmallisesti käyttävien nuorten palveluihin liittyviä käytäntöjä hyvinvointialueilla sekä tukea niitä koskevien lainsäädäntö- ja ohjeistuskokonaisuuksien kehittämistä laajemmalla yhteiskunnallisella ja rakenteellisella tasolla. Vaikka tutkimus on tuottanut tietoa pääosin kansallisesti, voidaan tuloksilla nähdä olevan myös kansainvälistä arvoa erityisesti pohjoismaisessa kontekstissa. Kaiken kaikkiaan hankkeen pyrkimyksenä on ollut tuottaa tieteellistä tutkimustietoa yksilöllisten tarpeiden mukaisesti saavutettavien, yhdenvertaisten, laadukkaiden sekä kustannustehokkaiden nuorten päihdepalveluiden tietoperusteiseen kehittämiseen.

2 Toteutus

2.1 Tutkimuskokonaisuus ja temaattiset työpaketit

NUPPU-konsortiohanketta hallinnoi Tampereen korkeakoulusäätiö sr, ja sen osatoteuttajina ovat toimineet A-klinikkasäätiö sekä sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy (nykyinen Sisä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus SOSKE). A-klinikkasäätiön toiminnan tavoitteena on voittoa tavoittelemattomana yleishyödyllisenä päihdealan järjestönä päihdehaittojen ja muiden psykososiaalisten ongelmien vähentäminen. Tätä tehtävää säätiö toteuttaa tekemällä tutkimusta ja kehittämällä päihde- ja mielenterveystyötä sekä toimimalla päihdepalvelujen keskeisenä

kansallisena palveluntuottajana omistamansa A-klinikka Oy:n kautta. Kokonaisuudessaan A-klinikkasäätiöllä on vahva intressi nuorten päihdehoidon vajaiden tarkasteluun sekä palvelupolkujen kehittämiseen, ja tässä hankkeessa on osaltaan hyödynnetty säätiön tutkimus- ja asiakastyössä syntyneitä aineistoja. Pikassos Oy:n roolina oli erityisesti tutkimushankkeen alkuvaiheessa koota eri toimijoita yhteen ja edistää yhteistyöverkoston syntymistä. Käytännössä tämä tarkoitti tutkimusyhteistyön tukemista sosiaalihuollon yhteistyöalueisiin pohjaten sekä hyvinvointialueiden tutkimus-, kehitys-, koulutus- ja innovaatiotoimintamallien (TKKI) rakentumisen ja kehittämisen edistämistä. Hanke on toteutettu yhteistyössä myös THL:n Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksikön, Etelä-Pohjanmaan, Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueiden sekä Trondheimin yliopiston kanssa.

Tutkimus- ja ohjausryhmän monitieteisyys sekä tutkijoiden erityisosaamisen sijoittuminen päihdehuollon ja lastensuojelun sekä sosiaali- ja terveydenhuollon alueille on tukenut hankkeen tavoitetta palveluiden monitieteisestä, tietoperustaisesta kehittämisestä tutkitun asiakasryhmän osalta. Tutkimus on toteutettu monimenetelmällistä tutkimusasetelmaa hyödyntäen, ja pyrkimyksenä on ollut tuottaa mahdollisimman moniulotteista tietoa tutkimusaiheesta. Tutkimus on jaettu viiteen temaattiseen työpakettiin tutkimuskysymyksiin sekä aineistoihin liittyvien seikkojen perusteella seuraavanlaisesti:

- 1) *Aiemman tutkimustiedon kartoitus nuorille suunnatuista päihdepalveluista*
- 2) *Asiantuntijatiedon laaja kartoitus*
- 3) *Nuorille suunnattujen päihdepalveluiden nykytila*
- 4) *Nuorille suunnattujen päihdepalveluiden kehittämistarpeet*
- 5) *Päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinta rekisteriaineistojen valossa*

Työpakettien tavoitteet ja sisällöt kuvataan seuraavaksi.

Työpaketti 1: Aiemman tutkimustiedon kartoitus nuorille suunnatuista päihdepalveluista

Tutkimuskysymykset: Miten nuorten päihdeongelmaan on vastattu? Millaisia ovat olleet hoidolliset käytännöt? Mitä toimenpidesuosituksia tutkimuksesta on johdettavissa?

Olemassa olevaa, erityisesti pohjoismaiseen kontekstiin sijoittuvaa tutkimustietoa nuorille suunnatuista päihdepalveluista on selvitetty kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmää hyödyntäen. Tavoitteena on ollut koota yhteen tieteellistä tietoa siitä, miten ongelmallisesti

päihteitä käyttävien nuorten tuen tarpeet ymmärretään sekä miten niihin pyritään vastaamaan nykyisessä palvelujärjestelmässä.

Työpaketti 2: Asiantuntijatiedon laaja kartoitus

Tutkimuskysymys: *Millainen on nuorille suunnattujen päihdepalveluiden nykytilanne eri asiantuntijoiden näkökulmista?*

Asiantuntijatiedon laaja kartoittaminen toteutettiin keräämällä määrällistä ja laadullista aineistoa päihdehuollossa sekä lastensuojelussa työskenteleville ammattilaisille suunnatulla puolistrukturoidulla sähköisellä kyselylomakkeella ($N=55$), jonka kautta rekrytoitiin lastensuojelun sijaishuollossa työskenteleviä ammattilaisia myös puolistrukturoituun teemahaastatteluun ($N=12$). Lisäksi kerättiin erillinen puolistrukturoitu teemahaastatteluaineisto ($N=34$) haastatteleamalla päihdepalveluiden ja lastensuojelun rajapinnalla julkisissa tehtävissä työskenteleviä asiantuntijoilta, kuten viranomaisia, palveluntuottajia, tutkijoita sekä järjestötoimijoita. Päätöksentekoon kytkeytyvien asiantuntijoiden näkemyksiä tarkastelemalla pyrittiin tavoittamaan syvällisemmin käytännön työskentelyn kontekstia sekä reunaehtoja lastensuojelun ja päihdepalveluiden rajapinnalla.

Työpaketti 3: Nuorille suunnattujen päihdepalveluiden nykytila

Tutkimuskysymykset: *Miten nuorten päihdeongelmaan on vastattu? Millaisia ovat olleet hoidolliset käytännöt? Mitä toimenpidesuosituksia tutkimuksesta on johdettavissa? Millainen on ollut nuorten ja heidän perheidensä kokemus päihdepalveluista lastensuojelun sijaishuollon aikana?*

Nuorille suunnattujen päihdepalveluiden nykytilasta kerättiin laadullista tietoa haastatteleamalla lastensuojelun sijaishuollossa työskenteleviä ammattilaisia (ks. työpaketti 2), lastensuojelun sijais- ja jälkihuollon piirissä olleita nuoria ($N=20$) sekä päihteitä ongelmallisesti alaikäisenä käyttäneiden nuorten vanhempia ($N=10$). Tarkoituksena on ollut tavoittaa tietoa palveluiden nykytilanteesta sekä kehittämistarpeista erilaisia kokemuskulmia hyödyntäen. Lisäksi nuorten päihdepalveluiden nykytilan kartoittamiseksi hyödynnettiin kvantitatiivista asiakasrekisteriaineistoa opioidikorvaushoidon alle 29-vuotiaina aloittaneiden asiakkaiden palvelupoluista ($N=127$). Mainittua asiakasrekisteriaineistoa säilytetään sekä käsitellään yhden hyvinvointialueen auditoidussa tietoturvalisessä käyttöympäristössä salasanasuojatulla palvelimella, jonka tietoturvasta sekä ylläpidosta kyseinen hyvinvointialue vastaa. Myös väitöskirjatutkija Heidi Rantasen kokemusasiantuntijoilta keräämän haastatteluaineiston ($N=11$)

kautta on saatu tietoa haastateltujen kokemuksista omasta sekä heidän vanhempinsa päihdekäytöstä tilanteissa, joissa haastateltavat ovat kokeneet lapsuudessaan kaltoinkohtelua, elävät tai ovat eläneet lapsen kaltoinkohtelua lisäävissä riskiolosuhteissa tai ovat kaltoinkohdelleet omia lapsiaan.

Työpaketti 4: Nuorille suunnattujen päihdepalveluiden kehittämistarpeet

Tutkimuskysymys: Millaisia päihdepalvelujärjestelmän ja lastensuojelun kehittämistarpeita nousee esiin, kun tarkastellaan kyseistä rajapintaa?

Ongelmallisesti päihteitä käyttäville nuorille suunnattujen tukitoimien ja palveluiden nykytilan tutkiminen aiemman tutkimustiedon, asiantuntijatiedon sekä kokemustiedon pohjalta (työpaketit 1–3) on luonnollisena jatkumona mahdollistanut myös nuorille suunnattujen päihdepalvelujen kehittämistarpeiden tarkastelun. Tämä on ollut hankkeen keskeinen tavoite, sillä tarkoituksena on ollut tuottaa luotettavaa tutkimustietoa, jonka perusteella palveluita voidaan kehittää tunnistettujen tarpeiden mukaisesti.

Työpaketti 5: Päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinta rekisteriaineistojen valossa

Tutkimuskysymys: Millaisia hyvinvoinnin riskitekijöitä lastensuojelun ja päihdepalveluiden piirissä olevilla on tunnistettavissa?

Hankkeessa hyödynnettiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhdistelmärekisteriaineistoa *Päihdeongelmat lähiöissä ilmenevä sosiaalisena ongelmana* (N~480 000). Kyseisen aineiston rekisterinpitäjänä toimii Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, joka on vastannut aineiston kokoamisesta sekä tutkimuksen yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. Aineistoa koskien on tehty THL:n sisäinen laajennuspäätös (THL/4615/6.02.00/2023), joka oikeuttaa aineiston käyttämiseen tässä hankkeessa. Hankkeen rekisteriaineistoa käsittelevästä tutkimuksesta on vastannut THL:n erikoistutkija Kirsimarja Raitasalo. Aineiston laaja yhdistelmärekisterirakenne on mahdollistanut päihdehuollon sekä lastensuojelun rajapinnan tarkastelun väestöpohjaisesti. Kvantitatiivisten analyysien avulla on näin muodostettu määrällistä kokonaiskuvausta rajapinnan ilmiöistä, asiakasryhmien piirteistä ja hyvinvoinnin riskitekijöiden kasaantumisesta.

Edellä mainittujen aineistojen lisäksi hankkeessa on hyödynnetty kontekstoivina aineistoina joitakin päihdepalvelujen ja lastensuojelun rajapintaa käsitteleviä julkisia politiikka- ja strategia-asiakirjoja täydentämään tutkimuksen systeemistä ja rakenteellista näkökulmaa sekä

rikastuttamaan laadullista analyysia. Hankkeen tutkimuksessa on erityisesti taustoituksessa sekä tilannekuvan luomisessa hyödynnetty ajankohtaista päihdehuoltoa ja lastensuojelua koskevaa lainsäädäntöä sekä näihin liittyviä muita julkisia viranomaisasiakirjoja.

Hankkeessa hyödynnettiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Ota kantaa.fi -palvelussa 3.12.2024–15.1.2025 avoinna ollutta avointa verkkokyselyä *Vaikuta ehkäisevän päihdetyön ja päihde- ja riippuvuuspalvelujen laatuun* (N=466), joka keräsi kansalaisten, asiakkaiden, läheisten sekä eri alojen ammattilaisten ja viranomaisten kirjallisia kannanottoja laatusuositusten valmistelun tueksi. Aineisto oli kaikille avoin eikä edellyttänyt rekisteröitymistä; taustatietona kerättiin ainoastaan vastaajan itse määrittelemä näkökulma. Kansalaisvaikuttamisen aineisto tuotti tietoa kansalaisten huolesta koskien alaikäisten päihteiden käyttöä sekä näkemyksiä alaikäisille suunnattujen päihdepalvelujen ja ehkäisevän päihdetyön nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Pesäpuu Ry:n VALTTI-vertaisarviointiproseduuria kehitettiin hankkeen aikana yhteistyössä Pesäpuun, sijaishuollossa itse alaikäisenä olleiden kokemusasiantuntijoiden ja yliopiston tutkijoiden yhteistyössä arviointimatriisiin kysymysosio, joka koskee päihteitä, niiden käyttöä ja puheeksiottoa. Lastensuojelun sijaishuollossa olevien nuorten kokemuksia on kerätty syksystä 2024 lähtien jatkuen vuoden 2025 loppuun; aineiston keräystä jatketaan edelleen aineistomassan vahvistamiseksi. Tähän asti kertynyttä aineistoa on (N=61) ja siitä valmistellaan tutkimusta.

Asiantuntijatiedon tavoittamiseksi sekä nuorten päihdepalveluiden nykytilan kartoittamiseksi hankkeessa suunniteltiin alun perin käytettävän myös A-klinikkasäätiön vuonna 2022 keräämää *Yksikin kuolema on liikaa* -esiselvityksen (YKOL) valmisaineistoa, joka sisältää nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten kyselyaineiston sekä nuorilta kerätyn kysely- ja haastatteluaineiston, joiden avulla on selvitetty näiden kohderyhmien näkemyksiä päihde- ja mielenterveyspalveluista. Aineisto osoittautui kuitenkin liian suppeaksi tutkimusaineistona, mutta sitä on hyödynnetty laajasti haastattelujen temaattisten runkojen rakentamisessa.

Kokonaisuudessaan hankkeen aikana kerättiin kvalitatiivista ja kvantitatiivista aineistoa eri menetelmin sekä hyödynnettiin olemassa olevia haastattelu-, kysely-, rekisteri- ja case-aineistoja. Laadullista haastatteluaineistoa kerättiin eri tahoilta, ja sijaishuollon ammattilaisille laadittu kyselylomake tuotti sekä laadullista että määrällistä aineistoa. Hankkeen aikana toteutettu aineistonkeruu perustui tutkittavien vapaaehtoisuuteen sekä tietoon perustuvaan suostumukseen. Tutkimusaiheen sensitiivinen luonne on otettu huomioon koko

tutkimusprosessin ajan, ja tutkimusetiikkaan liittyvä pohdinta on ollut läsnä koko hankkeen ajan hankkeen alkuvaiheen eettisestä ennakoarvioinnista lähtien. Aineistonkeruun ajankuvaa ovat osaltaan määrittäneet sosiaali- ja terveydenhuollossa vallitseva yleinen resurssipula, asiakasmäärien kasvu sekä työntekijöiden vaihtuvuus ja organisaatiomuutokset. Aineistoja ja niiden keruuta arvioitaessa onkin syytä huomioida kontekstisidonnaiset rakenteelliset ja yhteiskunnalliset tekijät, tässä ajassa ja kontekstissa erityisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistuva jatkuva rakenteellinen ja sisällöllinen uudistaminen.

2.2 Aikataulun toteutuminen

Hankkeen suunnittelu aloitettiin keväällä 2022 ja rahoitus hankkeelle myönnettiin keväällä 2023 ajalle 1.9.2023–31.12.2025. Tutkimuksen tematiikka kohdistuu erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin nuoriin, ja hankkeessa kerättävät sekä käytettävät aineistot ovat edellyttäneet eettistä ennakoarviointia. Eettistä ennakoarviointia varten tarvittavan materiaalin koostaminen aloitettiin syksyllä 2023 rinnakkain tutkimuskäytäntöjen ja aineistonkeruun suunnittelun kanssa. Tutkimustyötä käynnistettiin soveltuvin osin jo syksyllä 2023 osana työsuunnitelmatyötä; rahoituksen käyttö käynnistyi 2024 alussa. Eettinen puoltolausunto hankkeelle saatiin 31.1.2024 (Tampereen alueen ihmistieteiden eettisen toimikunnan lausunto 9/2024). Tutkimusluvut saatiin Pirkanmaan hyvinvointialueelta 23.2.2024, Keski-Suomen hyvinvointialueelta 21.3.2024, Kanta-Hämeen hyvinvointialueelta 27.3.2024, Satakunnan hyvinvointialueelta 5.4.2024 sekä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelta 6.5.2024. Yhteistyösopimukset yhteistyötahojen kanssa solmittiin hankeajalle ja kattamaan sen jälkeistä tutkimus- ja julkaisuaikaa.

TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	9–12/2023	1–6/2024	7–12/2024	1–6/2025	7–12/2025
Tutkimuksen suunnittelu (aloitettu 2022 keväällä)					
Eettinen ennakoarviointi (aloitettu 2023 keväällä)					
Tutkimusluvut					
Aineiston keruu, TP2 (kyselylomake ammattilaisille)					
Aineiston keruu, TP3-4 (haastattelut)					
Aineiston keruu, TP3-4 (Ota kantaa.fi -aineisto)					
Aineiston keruu, TP3-4 (Valtti-vertaisarviointiaineisto)					
Aineiston analyysi jo kerätystä aineistosta, TP1 (kirjallisuuskatsaus)					
Aineiston analyysi, TP2 (kyselylomake ammattilaisille)					
Aineiston analyysi, TP3-4 (YKOL-aineisto)					
Aineiston analyysi, TP3-4 (Ota kantaa.fi -aineisto)					
Aineiston analyysi, TP3-4 (Valtti-vertaisarviointiaineisto)					
Aineiston analyysi valmiista rekisteriaineistosta TP5 (THL)					
Artikkelien kirjoittaminen					
Tutkimusviestintä					
Tulosten esittely					
Julkaisujen viimeistely (jatkuu hankkeen päätyttyä)					

Kuvio 1. Hankkeen toteutunut aikataulu (suunnittelu, eettinen ennakoarviointi ja tutkimusluvut, aineistonkeruu, analyysivaiheet ja kirjoittaminen)

Tutkimusta esiteltiin erilaisissa verkostoissa koko hankkeen ajan, ja tutkittavien rekrytoinnista vastasivat hankkeen tutkijat. Sijaishuollon ammattilaisille suunnatun sähköisen kyselyn aineisto kertyi 1.3.2024–30.9.2024. Jälkihuollossa olleiden nuorten haastattelut toteutettiin kesä-heinäkuussa 2024. Sijaishuollon ammattilaisten sekä avainasiantuntijoiden haastattelut vuorostaanhuhti-heinäkuussa 2024. Ongelmallisesti päihteitä käyttäneiden nuorten vanhempien haastattelut toteutettiin maaliskuu-heinäkuussa 2025.

Aineistojen kertymistä seurattiin aktiivisesti tutkijoiden toimesta, ja tutkimuksen sisällöistä sekä suuntaamisesta keskusteltiin säännöllisesti järjestetyissä ohjausryhmän tapaamisissa. Aineistojen analyysi ja artikkelien kirjoittaminen etenivät pääosin yhteiskirjoittajuuden prosessissa eri tutkijakokoonpanoilla. Tässä vaiheessa, helmikuussa 2025, tutkimusta on pystytty toteuttamaan laajimmin jälkihuollossa olleilta nuorilta sekä sijaishuollon ammattilaisilta kerättyihin aineistoihin pohjautuen. Alkuperäiseen tutkimussuunnitelmaan nähden hankkeen kokonaisaika-
taulu on toteutunut suunnitellusti.

2.3 Toteutuneet resurssit

Monitieteisen tutkimusryhmän laaja metodinen osaaminen ja aiempi tutkimus muodostivat vahvan perustan tutkimushankkeelle. Hankkeeseen osallistuneiden tutkijoiden roolit räätälöitiin suhteessa henkilökohtaisiin osaamisalueisiin sekä tutkimuksen tarpeisiin. Tutkimusyhteistyötä leimasi kautta linjan monitieteisyys, ja tutkijoiden taustat ovat pääosin sosiaalityön sekä terveystieteiden parista, mikä on tutkimusaiheen kannalta tarkoituksenmukaista. Hankkeen tutkijoiden rahoitusjaksojen ajoitus perustui pääasiassa tutkimuksen vaiheisiin, ja kokonaisuudessaan voidaan todeta, että tutkimusta pystyttiin toteuttamaan tarkoituksenmukaisesti sekä alkuperäisten tutkimustavoitteiden mukaisesti. Seuraavaksi esiteltynä hankkeeseen osallistunut tutkimushenkilöstö.

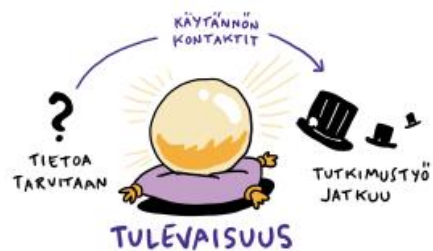
YTT, sosiaalityön professori (TAU), dosentti (Jyväskylän yliopisto) Katja Kuusisto on toiminut NUPPU-konsortiohankkeen johtajana ja vastuututkijana hankeajana sekä osana työsuunnitelmatyötäään että rahoitettuna hankkeeseen 50 % työpanoksella viiden kuukauden ajan. Kuusisto on keskeinen päihdehoidon ja -kuntoutuksen asiantuntija valtakunnallisesti, ja hän johtaa Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelmassa TreAdd-tutkimusryhmää, jonka tutkimus keskittyy riippuvuuksiin, niiden hoitoon sekä hoidon vaikuttavuuteen. Kyseisen tutkimusryhmän tuottaman tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on päihdehoidon vaikuttavuuden

kehittäminen monimenetelmäisen ja monitieteisen tutkimuksen keinoin. Kuusisto on keskeinen riippuvuuksien, psykososiaalisen päihdetyön ja -kuntoutuksen sekä vaikuttavuuden asiantuntija myös valtakunnallisesti. Tässä hankkeessa Kuusisto on kantanut päävastuun tutkimusta edistävistä hallinnollisista tehtävistä, kuten tutkimuskokonaisuuden suunnittelemisesta, organisoimisesta sekä tutkimusviestinnästä, ja osallistunut muiden tutkijoiden ohella analyyseihin.

YTT, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen erikoistutkija, dosentti Kirsimarja Raitasalo on työskennellyt hankkeessa tutkijana 50 % työajalla 1.3.2024–30.4.2024 sekä 1.7.2024–31.12.2024. Raitasalo on kantanut päävastuun hankkeessa toteutetusta rekisteritutkimuksesta, jonka aineistona on toiminut THL:n hallinnoima yhdistelmärekisteriaineisto. Raitasalolla on pitkä kokemus väestöpohjaisesta rekisteritutkimuksesta vanhempien päihdeongelmien lapsille aiheuttamista haitoista sekä nuorten päihdeiden käyttöön liittyvistä väestötutkimuksista, joihin liittyen hän tekee myös kansainvälistä vertailututkimusta THL:n Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksikössä. Hankkeessa toteutettu vertaisarvioitu käsikirjoitus on parhaillaan arvioinnissa Nordic Social Work Research -lehdessä.

YTT, sosiaalityön yliopistonlehtori (TAU) Leena Autonen-Vaaranieni on toiminut hankkeessa tutkijana 1.1.2024–31.5.2024 STM:n rahoituksella, jonka jälkeen tutkimusvapaalla TAU:n rahoituksella 1.6.2024–30.6.2024. Tämän jälkeen hän on jatkanut tutkimustyötä osana työsuunnitelmatyötään. Autonen-Vaaranien tutkimuksellinen erityisosaaminen painottuu mies- sekä perhetutkimuksen alueille, ja tässä hankkeessa hänen tutkimuksellinen kiinnostuksensa on kohdistunut erityisesti perheiden ja lastensuojelun välisen yhteistyön tarkastelemiseen. Lisäksi Autonen-Vaaranieni on vastannut asiantuntijoilta kerätyn haastatteluaineiston koostamisesta sekä analysoinut aineistoa kiinnittäen huomiota erityisesti vastuuseen liittyviin kysymyksiin.

VTM, A-klinikkasäätiön tutkija, väitöskirjatutkija (Helsingin yliopisto) Janne Takala on toiminut hankkeessa tutkijana 1.3.2024–31.12.2024. Takalan tutkimusintresseinä ovat läheisten palvelukokemukset sekä perheen ja lähiyhteisön vaikutus palvelujen hakemiseen, ja hankkeessa hänen tutkimuksensa on kohdistunut perheiden ja lastensuojelun välisen yhteistyön tarkastelemiseen sekä vastuuseen liittyviin kysymyksiin. Takala on myös yhdessä Autonen-

Vaaranien kanssa vastannut asiantuntijoiden haastatteluaineiston keruusta.

TtM, terveystieteiden yliopisto-opettaja (TAU), väitöskirjatutkija (TAU) Heidi Rantanen toimi NUPPU-hankkeessa 50-prosenttisessa tutkijan tehtävässä kuuden kuukauden ajan 1.11.2023–30.4.2024. Rantasen väitöskirjatutkimus sijoittuu lapsiperheiden sekä palvelujärjestelmän väliseen kontekstiin lapsen kaltoinkohtelun ennaltaehkäisemisen näkökulmasta. Rantasen tutkimuksellinen kiinnostus kohdistuu perheiden riskien arviointiin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten sekä vanhempien näkökulmista. Rantasen koostamaa kokemusasiantuntijoilta kerättyä haastatteluaineistoa on hyödynnetty hankkeen tutkimuksessa, ja sen avulla tuotettu lapsen kaltoinkohtelun ehkäisemistä koskeva artikkeli on hyväksytty julkaistavaksi Nordic Studies on Alcohol and Drugs -lehdessä.

YTM, laillistettu sosiaalityöntekijä, yliopisto-opettaja (TAU), väitöskirjatutkija (TAU) Janika Kosonen on työskennellyt hankkeessa tutkijana 1.9.2023–31.12.2024. Kosonen tutkii väitöskirjassaan alaikäisten lasten ja nuorten ongelmalliseen päihteiden käyttöön puuttumista lastensuojelun laitoshoidon haasteena Suomessa. Kososen tutkimuksellinen kiinnostus painottuu riippuvuuksiin kohdistettaviin interventioihin sekä kokonaisuudessaan palvelujärjestelmän toimintaan liittyviin kysymyksiin, erityisesti lasten ja nuorten osalta. Hankkeessa Kosonen toiminut vastuututkijan varahenkilönä ja kantanut osavastuuta hallinnollisista tehtävistä erityisesti hankkeen alkupuolella sekä vastannut muun muassa kysely- ja haastatteluaineistojen koostamisesta sijaishuollon ammattilaisilta sekä jälkihuollossa olleiden nuorten haastatteluaineiston keruusta. Kosonen on vastannut mm. hanketta taustoittavasta kirjallisuuskatsauksesta ja ollut kirjoittajana useissa hankkeen kotimaisissa ja kansainvälisissä artikkeleissa.

TtM, väitöskirjatutkija (TAU) Ella Plaami on ollut hankkeessa tutkijan tehtävissä 1.8.2023–31.12.2024, josta ajalla 1.1.-31.8.2024 hän työskenteli 50 % työajalla sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy:llä osatoteuttajan roolissa. Plaami työskentelee väitöskirjatutkijana yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa osana TreAdd-tutkimusryhmää, ja hänen terveystieteissä sosiaalipsykiatrian tieteenalalle sijoittuva väitöskirjansa keskittyy monimenetelmällisen tutkimuksen keinoin päihdepalveluiden yhdenvertaisuuden teemoihin yksilöllisten palvelutarpeiden tunnistamisen ja niihin vastaamisen näkökulmista. Hankkeessa Plaami on ollut mukana, yhdessä väitöskirjatutkija Kososen kanssa, keräämässä sijaishuollon ammattilaisten

aineistoja ja laajasti mukana hankkeen tutkimustyössä sekä julkaistuissa että arviointiprosessissa olevissa kotimaisissa ja kansainvälisissä tieteellisissä julkaisuissa.

TtM, väitöskirjatutkija (TAU) Sanna Iivonen on ollut NUPPU-hankkeessa tutkijana 1.1.2024–31.12.2025. Iivosen terveystieteiden väitöskirja sijoittuu avohuumehoidon kontekstiin, ja hänen tutkimusintressinään ovat erityisesti opioidikorvaushoidon asiakkaiden palvelusiirtymät hoitoon sitoutumisen näkökulmasta. Iivonen on tuonut hankkeeseen muun muassa päihdehoitoon liittyvää käytännön osaamista sairaanhoitajan taustallaan sekä metodista osaamista kvantitatiivisiin tutkimusmenetelmiin liittyen. Hankkeessa Iivonen on vastannut muun muassa päihteitä ongelmallisesti käyttäneiden nuorten vanhempien haastatteluista sekä osallistunut laajasti tutkimus- ja julkaisutyöhön.

YTM, laillistettu sosiaalityöntekijä, väitöskirjatutkija (TAU) Johanna Heinonen työskenteli hankkeessa tutkijana 1.1.-31.12.2025. Heinonen hakeutui tutkimustehtävässä ollessaan sosiaalityön tohtoriopintoihin ja aloitti väitöskirjatutkijana syksyllä 2025. Heinonen tutkii väitöskirjassaan haitallisia lapsuudenkokemuksia ja ongelmallista päihteiden käyttöä sekä sijoitettujen nuorten palvelutarpeisiin vastaamista erityisesti moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Hankkeessa Heinonen on yhdessä väitöskirjatutkija Iivosen kanssa vastannut päihteitä ongelmallisesti käyttäneiden nuorten vanhempien haastatteluaineiston keruusta sekä osallistunut tutkimus- ja julkaisutyöhön sekä vastuu- että yhteiskirjoittajan rooleissa.

YTM, laillistettu sosiaalityöntekijä, väitöskirjatutkija (TAU) Emma Ojamaa on toiminut hankkeessa tutkimusavustaja 1.6.–31.12.2025. Hänen roolinaan ovat olleet erilaiset avustavat ja kokoavat tehtävät hankkeen loppuun saattamiseksi.

M.Sc., sosiaalityön väitöskirjatutkija (Trondheimin yliopisto, Norja) Hanna Dyrendahl on tehnyt yhteistyötä NUPPU-hankkeen kanssa. Hän on ollut oman yliopistonsa kustantamana kolmen kuukauden mittaisessa tutkijavaihdossa Tampereen yliopistossa 1.4.–30.6.2024. Hankkeen puitteissa hän vieraili uudelleen TAU:ssa 1.-12.12.2025. Dyrendahl tutkii väitöskirjassaan *When has it gone too far? A Q-methodological study of teenage girls' perceptions of substance use* teini-ikäisten tyttöjen käsityksiä päihteiden käyttöön liittyen. Dyrendahl on osallistunut hankkeen tutkimustyöhön yhteiskirjoittajuuden periaatteella.

Hankkeessa on ollut mukana myös harjoittelijoita sekä pro gradu -tutkielman tekijöitä. *YTM, laillistettu sosiaalityöntekijä Anni Rantaniemi* on tehnyt pro gradu -tutkielmansa hankkeessa ja

hyödyntänyt jälkihuollon piirissä olevien nuorten haastatteluaineistoa. Rantaniemen tutkielmassa selvitettiin toimijaverkkoteoriaa hyödyntävällä teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä sitä, millaisissa toimijaverkoissa nuorten laitossijoituksen aikainen päihteiden käyttö tapahtuu sekä miten päihteiden toimijuus näyttäytyy nuorten arjen toimijaverkoissa. Rantaniemen tutkielman pohjalta kirjoitettu tieteellinen artikkeli on parhaillaan arvioitavana.

YTM, laillistettu sosiaalityöntekijä Emmi Åkerblom on tehnyt hankkeessa kansalaisvaikuttamisen aineistoa hyödyntämällä pro gradu -tutkielmansa alaikäisten päihdekäyttöön liittyvästä huolesta. Åkerblomin aineistona on toiminut THL:n Ota kantaa.fi -palvelussa 3.12.2024–15.1.2025 avoinna ollut kysely ehkäisevän päihdetyön sekä päihde- ja riippuvuuspalvelujen laatuun liittyen. Åkerblomin tutkielman pohjalta ollaan kirjoittamassa tieteellistä artikkelia.

Myös *sosiaalityön tutkinto-opiskelija Salla Rekola* on parhaillaan tekemässä pro gradu -tutkielmaansa yhteistyössä hankkeen kanssa hyödyntäen Pesäpuu ry:n VALTTI-vertaisarviointitoiminnassa kertynyttä aineistoa. Pro gradu -tutkielmassaan hän tarkastelee sijaishuollossa olevien nuorten kokemuksia päihteistä puhumisesta sekä päihteisiin ja niiden käyttöön suhtautumisesta. Tutkielma valmistuu kevään 2026 aikana.

Myönnettyä hankerahoitusta käytettiin hankkeen taloutta koskevan loppuraportin mukaisesti. Käytetty rahoitus koostui pääosin tutkijoiden palkkakustannuksista ja asiantuntijapalveluista hankkeessa ilmenevän tarpeen mukaan. Henkilöresurssien käyttö vastasi pitkälti suunniteltua joitain tehtävämuutoksia lukuun ottamatta. Jaettu työskentelytapa sekä suunnitelmalliset työnsiirrot mahdollistivat henkilöresurssien tehokkaan käytön. Palkkakustannusten lisäksi alkuperäisessä hankebudjetissa varauduttiin kustannuksiin pääosin aineistojen keruuseen ja säilyttämiseen sekä tutkimusviestintään ja tutkimustulosten julkaisemiseen ja levittämiseen liittyen. Näihin osoitetut kustannukset olivat kohtuullisia. Tutkimushanketta koskeva talousraportointi laaditaan erikseen sille asetettuun määräaikaan mennessä Tampereen yliopiston taloushallinnon toimesta.

2.4 Riskien arvioiminen

Monimenetelmällisellä tutkimusotteella (kyselyt, haastattelut, rekisteri- ja asiakasrekisteriaineistot) sekä aineistonkeruun kohdentamisella eri tahoille (kansalaiset, asiantuntijat, asiakastyötä tekevät ammattilaiset, nuoret ja vanhemmat) on pyritty varautumaan mahdollisiin aineistonkeruun haasteisiin. Keräämällä monipuolista tutkimusdataa riskejä pystyttiin

tasaamaan, mikä samalla edisti tutkimustehtävän toteutumista laajentamalla tutkimuksen analyysimahdollisuuksia. Kyselylomakeaineiston kertymiseen liittyvät riskit on huomioitu aineistonkeruun suunnittelussa varaamalla aineistonkeruulle riittävän pitkä ajanjakso sekä hyödyntämällä hankkeen verkostoja aineistonkeruun markkinoinnissa ja rekrytoinnissa.

Valmiiden aineistojen hyödyntäminen hankkeessa kerättyjen aineistojen rinnalla on edesauttanut tutkimuksen suunniteltua ajallista etenemistä sekä tutkimuksen tavoitteiden saavuttamista, ja laajojen rekisteriaineistojen osalta valmiiksi järjestetyt käyttöoikeudet ja päätökset ovat pienentäneet lupaprosesseihin liittyviä aikatauluriskejä. Lisäksi haastattelujen toteuttamisessa hyödynnettiin joustavasti etäyhteyksiä, mikä tuki osallistujien tavoittamista ja aineistonkeruun aikatauluttamista.

Tutkimuksessa kerättyjen ja hyödynnettyjen aineistojen avulla on päästy hankkeen ydintavoitteisiin ja pystytty vastaamaan sen tutkimustehtävään ja -kysymyksiin laajojen laadullisten aineistojen analysointiin liittyneistä aikapaineista huolimatta. Kokonaisuudessaan aineistonkeruuseen liittyvällä ennakoivalla suunnittelulla, valmiiden aineistojen hyödyntämisellä ja tarkkaan harkitulla tutkimusyhteistyöllä on onnistuttu vaikuttamaan suurimpiin aikatauluriskeihin sekä tutkimuksen kustannuksiin sekä hallitsemaan tutkimusetiikkaan, tietosuojaan ja lupa- ja arviointiprosesseihin liittyviä riskejä eettisen ennakoarvioinnin ja tutkimuslupien suunnitelmallisen valmistelun avulla.

3 Julkaisut ja tapahtumat

3.1 Julkaisut

Hankkeen tutkimuksesta on julkaistu ja julkaisu-/arviointiprosessissa vertaisarvioituja artikkeleita kansallisissa ja kansainvälisissä tieteellisissä lehdissä sekä toimitetuissa teoksissa yhteiskirjoittajuuden periaattein eri tutkijakokoonpanoilla. Julkaisemisessa on pyritty mahdollisuuksien mukaan avoimeen saatavuuteen (*Open Access*). Koska tuloksilla on merkitystä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että erityisesti päihdehuollon sekä lastensuojelun käytäntöjen kehittämiseksi, tuloksia on tarkoitus julkaista myös alojen ammattilehdissä ja muissa kääntäjä tavoittavissa kanavissa.

Hankkeen alkuvaiheilla kirjoitustyö käynnistettiin aineistonkeruun rinnalla systemaattisen kirjallisuuskatsauksen sekä valmiiden rekisteri- ja asiakasrekisteriaineistoja parissa. Ensimmäiset julkaisut perustuvat siten aiemman tutkimustiedon kokoamiseen ja valmiisiin aineistoihin, joiden varaan on ollut luontevarakentaa hankkeen tavoittelemaa ymmärrystä tutkimusaiheesta. Aineistonkeruuta ja laajojen laadullisten aineistojen analyysia edellyttävät empiiriset artikkelit ovat pääosin arviointiprosessissa tai analyysi- ja kirjoitusvaiheessa.

Hankkeen päättyessä julkaistuja tai julkaistavaksi hyväksytyjä tekstejä on yhteensä viisi (5). Näistä yksi (1) on systemaattinen kirjallisuuskatsaus, vertaisarvioituja empiirisiä artikkeleita on kaksi (2), ja pro gradu -tasoisia opinnäytteitä on julkaistu kaksi (2). Arviointiprosessissa on parhaillaan kuusi (6) käsikirjoitusta, jotka ovat luonteeltaan empiirisiä primaaritutkimuksia. Kun useita artikkeleita on lisäksi kirjoitusvaiheessa, osa hankkeen aikana tehdystä tutkimuksesta on loppuraporttivaiheessa vielä julkaisematta. Hankkeen tavoitteiden mukainen julkaisutoiminta jatkuu myönnetyt rahoituksen päättyttyä. Tutkimuksen edistymisestä sekä hankkeen tuloksista ja julkaisuista viestitään jatkossakin kootusti TreAdd-tutkimusryhmän¹ verkkosivujen kautta. Hankkeen teemoja ja hankkeen aikana kerättyjä aineistoja hyödynnetään myös hankkeen päättyttyä aineistohallintasuunnitelman mukaisesti jatkotutkimuksessa, ja julkaisutoiminta jatkuu mahdollisen jatkorahoituksen turvin.

¹ [TreAdd | Riippuvuudet ja niiden hoito-tutkimusryhmä | Tampereen korkeakouluyhteisö](#)

Seuraavaksi esitetään julkaistujen, julkaistavaksi hyväksytyjen sekä arviointiprosessissa olevista hanketekstien viitetiedot sekä tiivistelmät ja avainsanat.

Julkaistut artikkelit tiivistelmineen

Kosonen, Janika & Kuusisto, Katja (2023) Treatment for problematic substance use in Nordic youth: A narrative review from the viewpoint of social services. Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy 18, 70. [[Open Access](#)].

Youth mortality from drugs is worryingly increasing in Europe. Little is so far known about what substance use services are available to young people. An out-of-home care placement is often used but does not suffice alone as an intervention in problematic substance use among youth. Additional interventions are needed. This narrative review investigated what has been done, what works, and what is needed in treating youth substance use in the Nordic countries from the viewpoint of social services. This study brought together previous Nordic studies on this topic and presented responses to youth substance use in Nordic social welfare system to the wider international audience. A search of the ProQuest and EBSCOhost databases revealed seven interventions reported in 17 papers. Narrative synthesis was used.

Interventions included the Cannabis Cessation Program (CCP), the Icelandic version of the Motivation to Change Inventory for Adolescents, the Norwegian multisystemic therapy program (MST), the Structured Interview Manual UngDOK implemented in the Swedish Maria clinics, the Finnish ADSUME-based intervention in school health care, and the Swedish Comet 12–18 and ParentStep 13–17 programs. Many interventions had originated in the US rather than in the Nordic countries and most of them were adapted from adult interventions when youth specificity was lacking. Parental involvement was deemed important, but ineffective without involving the adolescent themselves. Interventions and ways for dealing with young offenders required reconsideration from the perspective of the best interests of the child. The current research focuses on universal prevention while more knowledge about selective and indicative prevention was called for.

Not enough is known about the cessation of problematic youth substance use and subsequent rehabilitation in social services. We would encourage further research on the multi-producer system, subscriber-provider-cooperation in youth substance use services,

non-medical youth-specific substance use interventions in social services, and rehabilitative juvenile drug offense practices.

Keywords (avainsanat): Youth, Adolescence, Substance use, Drugs, Alcohol, Drug use, Social services, Child welfare services, Substance use services

Julkaistavaksi hyväksytyt artikkelit tiivistelmineen

livonen, Sanna & Ekqvist, Eeva & Kuusisto, Katja (hyväksytty julkaistavaksi)
Opioidikorvaushoidon nuorena aikuisena aloittaneiden palvelupolut ja niiden taustatekijät.
Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti.

Opioidikorvaushoidossa olevien asiakkaiden määrä on kasvanut Suomessa koko 2000-luvun ja sen kattavuutta pyritään edelleen lisäämään. Nuorena aikuisena opioidikorvaushoidon aloittaneita ei ole tutkittu aiemmin omana ryhmänään. Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella, millaisia palvelusiirtymiä nuorena aikuisena opioidikorvaushoidon aloittaneiden elämässä tapahtuu, miten nämä palvelusiirtymät ajoittuvat asiakkaan palvelupolulla, ja millaisia taustatekijöitä niihin liittyy.

Aineistona oli seuranta-aineisto opioidikorvaushoidon vuosina 2017–2021 opioidikorvaushoidon aloittaneista 18–28-vuotiaina asiakkaista (N=127). Aineisto kerättiin vuosina 2017–2022 suuren suomalaisen kaupungin kahdessa opioidikorvaushoitoa ostopalveluina tuottavassa yksikössä ja yhdistettiin asiakas- ja potilastietojärjestelmien tietoihin asiakkaiden palveluiden käytöstä. Muuttujina olivat työntekijöiden kirjaamat asiakkaiden palvelusiirtymät, jotka olivat tulkittaviksi positiivisiksi, negatiivisiksi tai neutraaleiksi. Muina muuttujina olivat ikä, sukupuoli, asumistilanne, selviämisasemalla asiointi sekä kriisiasumisen käyttö. Aineistoa analysoitiin ristiintaulukoinnilla χ^2 -testeineen sekä Fisherin testillä. Efektikokojen arvioinnissa käytettiin Cramerin V:tä.

Asiakkaiden keskimääräinen seuranta-aika tutkimusyksiköissä oli kolme vuotta. Valtaosalla, eli noin 80 prosentilla asiakkaista, siirtymät olivat yksinomaan positiivisia ja pelkästään negatiivisia siirtymiä oli 10 prosentilla asiakkaista. Lopuilla 10 prosentilla asiakkaista oli niin positiivisia kuin negatiivisiakin siirtymiä. Yleisin siirtymä asiakkailla oli kuntouttavan työtoiminnan aloittaminen. Kriisiasumisen käyttö oli yhteydessä sekä negatiivisiin siirtymiin että selviämisasemalla asiointiin. Naiset aloittivat korvaushoidon tilastollisesti merkitsevästi miehiä nuorempina. Kukaan asiakkaista ei kuollut opioidikorvaushoidon aikana.

Opioidikorvaushoito voi kohentaa opioideja käyttävien nuorten aikuisten hyvinvointia. Kukaan tutkittavista ei kuollut seuranta-aikana opioidikorvaushoidossa ollessaan, mikä on merkittävä havainto nuorten aikuisten huumeisiin liittyvien kuolemien näkökulmasta. Vakaa asumistilanne on merkittävä tekijä opioidikorvaushoidon tuloksellisuudelle. Jatkossa olisi tärkeää tutkia myös koettua hyvinvoinnin muutosta nuorena aikuisena opioidikorvaushoidon aloittaneilla.

Avainsanat: opioidikorvaushoito, nuoret aikuiset, kriisiasuminen

Rantanen, Heidi & Plaami, Ella & Kosonen, Janika & Paavilainen, Eija & Kuusisto, Katja (accepted) Understanding problematic parental substance use connected to child maltreatment and support needs. Perspectives of experts-by-experience. Nordic Studies on Alcohol and Drugs.

This study aims to enhance understanding of child maltreatment (CM) in connection with problematic parental substance use (PPSU) and to identify related individual and familial support needs. Using inductive qualitative content analysis, we examined the life stories of trained experts-by-experience (EbE, N=11) who had experienced PPSU and various forms of CM, including physical and emotional violence and neglect in their family during childhood and adolescence. Several family-related and parental risk factors for CM emerged, such as intergenerational transmission of substance use, socioeconomic disadvantage, unemployment or excessive work, parental physical and mental health issues, social wellbeing challenges such as social isolation, violent behaviour and inadequate parenting practices. Participants also described mitigating factors that partly buffered adverse effects. The findings highlight diverse and persistent support needs. PPSU can expose children to a wide range of harmful CM experiences. Effective early identification of both PPSU and related CM requires close collaboration between social and health services as well as inclusive and active client engagement. A holistic understanding of individual and family circumstances affected by PPSU is essential for preventing CM and its intergenerational transmission.

Keywords (avainsanat): problematic parental substance use, child maltreatment, risk factor, family violence, expert-by-experience, support needs

Valmistuneet pro gradu -tasoiset opinnäytteet

Rantaniemi, Anni (2025) Päihteiden käytön toimijaverkot nuorten arjessa laitossijoituksen aikana. Tampereen yliopisto: Sosiaalityön pro gradu.

Åkerblom, Emmi (2025) "Lapsissa ja nuorissa on tulevaisuus – suojelkaamme nyt heitä" Kansalaisten huoli alaikäisten päihteiden käytöstä sekä kannanottoja päihdepalvelujen ja ehkäisevän päihdetyön nykytilasta ja kehittämisestä. Tampereen yliopisto: Sosiaalityön pro gradu.

Arvioinnissa olevat käsikirjoitukset (sisältää kohdelehden ja tiivistelmän rajoitetusti)

Heinonen, Johanna & Raitasalo, Kirsimarja & Kosonen, Janika & Kuusisto, Katja (arvioinnissa) Moniammatillinen yhteistyö alaikäisten nuorten päihteiden käyttöön puuttuttaessa: lastensuojelun sijaishuollon ammattilaisten näkemyksiä. Teoksessa Kristiina Kuussaari, Maria Heiskanen, Jenna Grundström & Katariina Warpenius (toim.) Päihde- ja riippuvuuspalvelut ja ehkäisevä päihdetyö Suomessa (työotsikko). Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Alaikäisten nuorten päihteiden käyttöön puuttuminen edellyttää tutkitusti moniammatillista yhteistyötä, jonka käytännön toteutuksessa on kuitenkin edelleen merkittäviä puutteita. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla lastensuojelun sijaishuollon ammattilaisten (N=12) näkemyksiä moniammatillista yhteistyötä edistävästä ja estävästä tekijöistä silloin, kun asiakkaana on ongelmallisesti päihteitä käyttävä alaikäinen nuori. Keskeisimmiksi moniammatillista yhteistyötä edistäviksi tekijöiksi tunnistettiin ammatillisen konsensuksen muodostaminen, tuen oikea-aikaisuus ja ammattilaisten sitoutuminen sekä palvelujen yhteensovittaminen. Alaikäisille suunnattujen päihdepalvelujen ongelmakohdat, rakenteelliset esteet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon erillisyys havaittiin moniammatillista yhteistyötä estäviksi tekijöiksi. Moniammatillista yhteistyötä edistäviä tekijöitä vahvistamalla ja estäviä tekijöitä purkamalla voidaan tulevaisuudessa parantaa yhteistyön edellytyksiä, mikä voi auttaa ammattilaisia puuttumaan tehokkaammin alaikäisten nuorten päihteiden käyttöön.

Kosonen, Janika (arvioinnissa) Professionals supporting adolescents' desistance from problematic substance use in child welfare out-of-home care: A mixed-methods study.

Kosonen, Janika & Plaami, Ella & Iivonen, Sanna & Takala, Janne (arvioinnissa) Nuori, sijaishuolto ja päihteet: kustannusten paikantuminen päihteitä käyttävän lastensuojelun sijaishuollossa asuvan nuoren elämänpolulla. Teoksessa Kuusisto, Hekkala, Repo & Räsänen (toim.) Sosiaalityö vaikutuksia ja vaikuttavuutta tavoittelevana tieteenä ja käytäntöinä.

Plaami, Ella & Heinonen, Johanna & Kosonen, Janika & Kuusisto, Katja (arvioinnissa) Perspectives of child welfare professionals working in out-of-home care on the adequacy of substance use services for adolescents. Nordic Studies on Alcohol and Drugs.

Aims: Given the previously acknowledged lack of substance use services targeted at adolescents and the central role of child welfare services in addressing problematic substance use among adolescents, the aim of this study is to investigate how professionals in child welfare OHC view the adequacy of substance use services aimed at adolescents and which potential barriers they recognize that may compromise the adequacy of these services. Data and Methods: We used a semi-structured survey and thematic interviews to address this issue, both targeted at professionals in OHC. The datasets were analyzed using descriptive statistics and deductive content analysis. Results: Based on the results, professionals in OHC viewed substance use services for adolescents as inadequate in terms of needs-based and timely access to services, accessibility, effectiveness and sufficiency. Key challenges identified as compromising service adequacy from these perspectives included the lack of service provision itself, barriers to seeking external help for adolescents outside OHC, difficulties in accessing mental health services, and unclear divisions of responsibility regarding this issue. Conclusion: Further research is needed to examine adolescents' own perspectives on the adequacy of SU services and future studies should focus more on secondary prevention to support broader identification of PSU among adolescents and to inform the development of more adequate services.

Keywords: service adequacy, problematic substance use among adolescents, adolescent substance use treatment, child welfare services, out-of-home care

Raitasalo, Kirsimarja & Plaami, Ella & Kosonen, Janika & Kuusisto, Katja (arvioinnissa) A typology of teen-aged children in out-of-home care: a register-based cohort study. Nordic Studies on Alcohol and Drugs.

Many studies have shown that teen-aged children in out-of-home care often have complex and intertwined problems in their lives. This prospective population-based cohort study utilized data from health care and social welfare registers that include all children born in Finland in 1997 and 2002 (N=57,659 and N=54,007, respectively) and their biological parents. The children and parents were followed from birth until their 20th birthday. Latent

class analyses was conducted separately for both genders to create a typology of teen-aged children placed in out-of-home care (OHC) at age 13-18 due to their own problematic substance use (C-PSU), psychiatric disorders (C-PD) and behavioural or emotional disorders (C-BED), and their parents' problematic substance use (P-PSU), psychiatric disorders (P-PD), and financial difficulties. For both genders, BIC values used in LCA suggested a three-class solution: 1) children with mostly parental problems (35% of boys and 42% of girls), 2) children with both personal and parental problems (36% of boys and 23% of girls), and 3) children with mostly personal problems (30% of boys and 35% of girls).

Our results show that adolescents in OHC often have problems related to both their own behaviour and conditions, as well as to their parents' difficulties. Therefore, whole families should be considered in helping adolescents with complex problems in need of OHC.

Keywords (avainsanat): substance use; out-of-home care; teenagers; parents; family; register data

Rantaniemi, Anni & Heinonen, Johanna & Kuusisto, Katja (arvioinnissa) Päihteiden käytön toimijaverkot nuorten arjessa laitossijoituksen aikana. Yhteiskuntapolitiikka.

Alaikäisen nuoren itseään vaarantavaan päihteiden käyttöön voidaan viimesijaisesti puuttua sijaishuoltoon sijoittamalla. Sijaishuollon aikainen päihteidenkäyttö on kuitenkin lastensuojelun arjessa ja sosiaalityöntutkimuksessa tunnistettu ilmiö. Tässä artikkelissa kuvataan jälkihuoltoon nuorten haastatteluaineistosta tehdyn toimijaverkkoteorian ohjaaman sisällönanalyysin perusteella, millaisissa toimijaverkoissa ja niiden käännoksissä laitossijoituksen aikainen päihteiden käyttö tapahtuu. Analyysissä kuvastui kahden tavoitteiltaan vastakkaisen verkoston käännoispyrkimykset, joita kutsumme päihteiden käännokseksi ja palvelujärjestelmän käännokseksi. Näiden verkostojen keskinäiset koettelut muovaavat sitä, millaista laitossijoituksen aikainen päihteiden käyttö on. Päihteiden toimijaverkot värväsivät nuoria osaksi verkostojaan ja käänsivät nuorten toimintaa omien tavoitteidensa mukaiseksi. Palvelujärjestelmän toimijaverkot pyrkivät paljastamaan päihteiden käyttöä ja kääntämään nuoret päihteettömiksi. Artikkelin tulokset nostavat esiin käännoistyön ja kytkeytymisten ennakoimattomuuden. Palvelujärjestelmän käännoistyö ei tulosten perusteella onnistunut kääntämään nuoria päihteettömiksi, vaan nuoret vastustivat käännoista tavoilla, joilla samanaikaisesti heikensivät itsensä ja

palvelujärjestelmän toimijoiden, sekä muiden päihteiden käyttöön puuttumaan pyrkivien toimijoiden välisiä kytköksiä.

avainsanat: lastensuojelu, sijaishuolto, nuoret, päihteiden käyttö, toimijaverkkoteoria

Takala, Janne & Autonen-Vaaraniemi, Leena & Kuusisto, Katja (arvioinnissa) Vanhemmille rakentuvat toimintapositionit päihteitä haitallisesti käyttäneiden sijaishuollon nuorten auttamisessa. Yhteiskuntapolitiikka.

3.2 Tapahtumat

NUPPU-hanke on koko olemassaolonsa ajan ollut esillä useissa keskeisissä tapahtumissa, joissa hankkeen tutkijat ovat pitäneet pyydettyjä puheenvuoroja sekä seminaariesityksiä hankkeen teemoihin ja tutkimukseen liittyen. Seuraavaksi listattuna pidetyt puheenvuorot ja esitykset hankkeen rahoitusaikana tapahtumatietoineen sekä esittäjineen. Tapahtumiin on lisätty myös hankkeen ohjausryhmien tapaamisen, joissa on kerrottu hankkeen edistymisestä ja suunnattu tutkimusta yhteisessä keskustelussa ohjausryhmän jäsenten kanssa.

5.10.2023, NUPPU-hankkeen ohjausryhmän tapaaminen

- Useita esittäjiä

15.11.2023, Queen's University, Belfast, UK

- Research on Addictions, Treatment, and the Evaluation of Its Effectiveness - seminar presentation (Katja Kuusisto)

11/2023, Queen's University, Belfast, UK

- TreAdd Research Group, Master Class teaching (Katja Kuusisto)

24.11.2023, Keski-Suomen lastensuojelutyöryhmä

- Kutsuttu luento: NUPPU-hankkeen ja ensimmäisen osajulkaisun esittelyä (Janika Kosonen)

7.5.2024, NUPPU-hankkeen ohjausryhmän tapaaminen

- Useita esittäjiä

17.5.2024, Pikassos Oy, Tampere

- Esitys: NUPPU-tutkimushanke: päihdepalvelujen ja lastensuojelun rajapinnalla. Pikassoksen sosiaalialan ajankohtaiskatsaus (Janika Kosonen, Ella Plaami)

5/2024, Lapset, perheet ja lastensuojelu -tutkimusryhmä, Tampere

- Esitys: Tutkimushankkeen alustavien tulosten esittelyä (Janika Kosonen, Leena Autonen-Vaaraniemi)

11.9.2024, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue

- Esitys: Päihteitä käyttävä nuori osana palvelujärjestelmää: päihteet ja niistä irtaantumisen mekanismit nuoruudessa (Janika Kosonen)

12.6.2024, XVIII Kansallinen hoitotieteellinen konferenssi, Tampere

- Esitys: Vanhempien ongelmalliseen päihteiden käyttöön liittyvät haitalliset olosuhteet ja palvelutarpeet lapsiperheessä – kokemusasiantuntijoiden näkökulma (Heidi Rantanen, Eija Paavilainen, Janika Kosonen, Ella Plaami, Katja Kuusisto)

23.–25.10.2024, Lisbon Addictions, Lissabon

- Esitys: Service paths of young adults entering opioid maintenance treatment (Sanna Iivonen, Eeva Ekqvist, Katja Kuusisto)
- Posteresitys: Navigating challenges and opportunities: perspectives on digital service development in substance use disorder treatment (Janika Kosonen)
- Posteresitys: Risk factors for well-being in young people within the scope of child welfare and substance abuse services (Kirsimarja Raitasalo)

31.10.2024, Satakunnan sosiaali-, terveys ja hyvinvointitutkimuksen päivä, Pori

- Esitys: Päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnalla: Avainasiantuntijoiden näkökulma. Satahyvää-tutkimuspäivän työryhmä III Sosiaali- ja terveysalan ammatillinen asiantuntijuus ja osaamisen kehittäminen (Leena Autonen-Vaaraniemi, Janne Takala)

4.11.2024, Erityisen tuen tarve päihdepalveluissa Länsi-Suomen yhteistoiminta-alueella, webinaari

- Esitys: Erityistä tukea tarvitsevat päihteitä ongelmallisesti käyttävät asiakkaat tutkimuksen silmin (Katja Kuusisto)

20.11.2024, Pikassos Oy:n tutkimuskatsaus, etäyhteys

- Esitys: Alaikäisten ongelmallinen päihteidenkäyttö lastensuojelun sijaishuollossa (Janika Kosonen & Ella Plaami)

26.–27.11.2024, Monitieteiset lastensuojelun tutkimuspäivät: *Money talks?*

Lastensuojelun kustannukset, vaikuttavuus ja etiikka, Helsinki

- Esitys: Nuori, sijaishuolto ja päihteet: Kustannusten paikantuminen päihteitä käyttävän lastensuojelun sijaishuollossa asuvat nuoren elämänpolulla (Janika Kosonen, Ella Plaami, Sanna Iivonen, Janne Takala)

10.12.2024, NUPPU-hankkeen ohjausryhmän tapaaminen

- Useita esittäjiä

31.1.2025, Nuorisopäihdepsykiatria- ja lastensuojelupäivät, Helsinki

- Esitys: Nuori päihdepalveluiden ja lastensuojelun rajapinnoilla – alustavia tuloksia NUPPU-hankkeesta

11.3.2025, Sosiaalialan asiantuntijapäivät, Tampere

- Esitys: Päihdeongelmien ja riippuvuuksien hoidon kehittäminen (Katja Kuusisto)
- Esitys: NUPPU-tuloksia (Janika Kosonen)

15.–16.5.2025, Sosiaalityön tutkimuksen päivät, Rovaniemi

- Esitys: Vanhempien kokemukset sosiaali- ja terveyspalveluiden kyvystä vastata päihteitä ongelmallisesti käyttävän nuoren ja perheen palvelutarpeisiin (Johanna Heinonen, Sanna Iivonen)

28.5.2025, NUPPU-hankkeen ohjausryhmän tapaaminen

- Useita esittäjiä

9.6.2025, Satakunnan hyvinvointialueen alaikäisten päihdepalveluketjujen kuvaamisen työryhmän tapaaminen, Satakunta

- Kutsuttu puheenvuoro: Nuori päihdepalvelujen ja lastensuojelun rajapinnalla - alustavia tuloksia NUPPU-hankkeesta (Johanna Heinonen, Sanna Iivonen)

13.6.2025, Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

- Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, Lausunto lastensuojelulain valmisteluun (Enroos, R., Järvinen, P., Repo, J., Julin, E., Hautanen, T., Lamponen, T., Vierula, T., Kosonen, J. & Kuusisto, K.)

13.6.2025, Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

- Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, Lausunto lastensuojelulain valmisteluun (Enroos, R., Järvinen, P., Repo, J., Julin, E., Hautanen, T., Lamponen, T., Vierula, T., Kosonen, J. & Kuusisto, K.)

3.10.2025, Mielenterveys- ja päihdetyön verkko-opintopäivä, webinaari

- Päihdetyön tuloksellisuus ja vaikuttavuus - päihdeongelmien ja riippuvuuksien hoitoa kehittämässä

7.–8.10.2025, Vaikuttavuuden tutkimuksen päivät, Kuopio

- Esitys: Moniammatillinen yhteistyö alaikäisten nuorten päihteiden käyttöön puuttuttaessa: lastensuojelun sijaishuollon ammattilaisten näkemyksiä (Johanna Heinonen)
- Blogiteksti: NUPPU-hanke Vaikuttavuuden tutkimuksen päivillä [NUPPU-hanke Vaikuttavuuden tutkimuksen päivillä | TreAdd | Tampereen korkeakouluyhteisö](#) (Emma Ojamaa, Sanna Iivonen)

8.11.2025, Tampereen yliopiston Alumnipäivä, Tampere

- Kutsuttu puheenvuoro: Nuorten puuttuvat päihdepalvelut – havaintoja NUPPU-hankkeesta (Katja Kuusisto)

27.–28.11.2025, Valtakunnalliset opioidikorvaushoitopäivät, Helsinki

- Sanna Iivonen osallistunut tapahtumaan Addictumin kutsuvieraana

11.12.2025, NUPPU-hankkeen loppuseminaari, Tampere

- Hankkeessa tehdyn tutkimuksen, sen tutkimustulosten ja niistä johdettujen politiikkasuositusten sekä jatkotutkimussuunnitelmien esitleminen (Katja Kuusisto, Janika Kosonen, Sanna Iivonen, Johanna Heinonen, Ella Plaami, Emma Ojamaa, Janne Takala, Kirsimarja Raitasalo)

4 Hankkeen tulokset

Lähtökohtaisesti taustoituksessa esitetyn tilannekatsauksen sekä aiemman tutkimustiedon valossa ongelmallisesti päihteitä käyttäville nuorille suunnatut tarpeenmukaiset tukitoimet, palvelut ja interventiot näyttäytyvät nykyisellään riittämättöminä. On myös todettu, että sosiaali- ja terveyspalveluihin, mukaan lukien päihdepalveluihin ja lastensuojeluun on kohdistettu ja tullaan jatkossakin kohdistamaan suuria lainsäädännöllisiä sekä rakenteellisia muutoksia. Kokonaisuutena tarkastellen kehityssuuntana on sosiaali- ja terveyspalveluiden kysynnän jatkuva kasvu, jolloin palveluiden vaikuttavuuteen ja tehokkuuteen kohdistuu aiempaa enemmän yhteiskunnallisia paineita. On merkityksellistä selvittää, saavutetaanko olemassa olevilla sosiaali- ja terveydenhuollon interventioilla sekä laajemmilla palveluprosesseilla toivottuja yksilöllisiä sekä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Saadakseen sosiaalityön tavoitteiden mukaisesti aikaan myönteisiä muutoksia yksilöiden elämässä, palvelujärjestelmässä sekä työn käytännöissä [48] tarvitaan monipuolista, erilaisista näkökulmista tuotettua tietoa nykyisistä käytännöistä ja niiden toimivuudesta [42], mihin tällä tutkimuksella on pyritty vastaamaan.

Hankkeen tutkimus on tuottanut tieteellistä tietoa aiemmin niukasti tutkitulta päihdepalvelujen ja lastensuojelun rajapinnalta ja Suomen lainsäädännön määrittelyn mukaan erityistä tukea tarvitsevan ihmisryhmän, eli ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten tuen tarpeisiin ja tukitoimiin liittyen. Hankkeessa saatuja tuloksia on mahdollista hyödyntää käytäntöjen sekä rakenteiden kehittämisessä siihen suuntaan, että päihteitä ongelmallisesti käyttävillä nuorilla ja heidän läheisillään olisi saatavilla oikea-aikaisesti heidän tuen tarpeitaan tosiasiallisesti vastaavia palveluita. Tutkimus on tehnyt näkyväksi välttämättömiä kehitystarpeita ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten kohtaamiseen sekä heille tällä hetkellä tarjottuihin tukitoimiin suomalaisessa palvelujärjestelmässä.

Seuraavaksi on koottu hankkeen keskeisiä tuloksia. Tulokset perustuvat hankkeen tutkijoiden julkaisemiin ja prosessissa oleviin tieteellisiin artikkeleihin sekä hankkeen aikana kerättyjen aineistojen alustaviin aineistolähtöisiin analyysihin. Tulosluvussa viitattujen hankejulkaisujen sekä aineistoanalyysien viitetiedot [a–k] on esitetty erikseen lähdeluettelon jälkeen.

Alaikäisen ongelmalliseen päihdekäyttöön pyritään tällä hetkellä palvelujärjestelmän tasolla puuttumaan pääosin lastensuojelullisin keinoin, viimesijaisesti kodin ulkopuolisella sijoituksella. Valvira ja AVI ovat todenneet vuonna 2022 tiedotteessaan, ettei alaikäisten, sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten subjektiivinen oikeus avohuollon mielenterveys- ja päihdepalveluihin toteudu valtakunnallisesti lain edellyttämällä tavalla [31]. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa vuodelta 2023 [29] taas todetaan, ettei lastensuojelun sijaishuolto kykene riittävän tehokkaasti puuttumaan lapsilla esiintyviin vakaviin päihdeongelmiin esimerkiksi tarjoamalla tarvittaessa päihdehoitoon kytkeytyviä mielenterveyspalveluja tai katkaisemalla vahingoittavaa päihdekierrettä. Kaikki sijaishuoltopaikat eivät nykyisellään pysty tarjoamaan laadukasta päihde- ja mielenterveyshoitoa niitä tarvitseville lapsille, ja päihteitä käyttäviä lapsia siirrellään sijaishuoltopaikasta toiseen [em.]. Aiemmassa tutkimuksessa on myös nuorilta kerätyn kokemustiedon kautta kuvattu tilanteita, joissa palvelujärjestelmä ei ole pystynyt täyttämään tavoitteitaan alaikäisten lasten suojelemisessa, vaan lasten ja nuorten ongelmat esimerkiksi päihdekäytön suhteen ovat pikemminkin syventyneet palvelujärjestelmän toimista huolimatta tai

jopa niistä osaltaan johtuen [49]. Tutkimustuloksemme ovat linjassa näiden aiempien huolestuttavien huomioiden kanssa.

Tutkimuksemme mukaan alaikäisille suunnatut tukitoimet eivät nykyisellään vastaa riittävällä tavalla nuorilla tunnistettuihin ongelmalliseen päihteiden käyttöön liittyviin yksilöllisiin ja moninaisiin tuen tarpeisiin [esim. a]. Lastensuojelun ja päihdepalveluiden rajapinnalla toimivat asiantuntijat ovat esittäneet huolta sijaishuollon kyvystä tarjota piirissään oleville nuorille asianmukaisia ja tarvittavia päihdepalveluja, ja harvassa olevan päihde-erityisen osaamisen sijaishuoltopaikoissa on kuvattu olevan pahimmillaan vain muodollista [b]. Nuorille suunnatut päihdepalvelut näyttäytyivät myös sijaishuollossa työskenteleville ammattilaisille suurilta osin määrällisesti sekä laadullisesti riittämättöminä [myös c], ja keskeiseksi ongelmaksi kuvautui puute sijaishuollon ulkopuolella järjestettävistä palveluista sekä vaikeudet niihin pääsyssä [d]. Myös sijaishuollossa olleiden nuorten kokemuksissa valittu sijaishuoltopaikka ei monesti vastannut nuoren yksilöllisiä tarpeita, eikä sijaishuoltopaikassa välttämättä ollut yksikön profiiliin mukaista osaamista [e].

Lapsen yksilöllisen taustan ja tuen tarpeiden huomioiminen sijaishuoltopaikkaa valittaessa on ensiarvoisen tärkeää, kuitenkin vallitseva resurssien puute, joka näyttäytyy esimerkiksi tarkoituksenmukaisten palvelujen riittämättömyytenä sekä sijaishuoltopaikkojen valinnanvaran niukkuutena, voi ennestään kärjistää nuoren sijoituksen taustalla olevia ongelmia, kuten ongelmallista päihdekäyttöä [f]. Sijaishuoltopaikkojen vaihdoksilla on suuret inhimilliset sekä taloudelliset kustannukset [e]. Sijoitukset kodin ulkopuolelle eivät ratkaise ongelmallisen

**JUURISYIDEN
TUNNISTAMINEN
JA NIIHIN
PUREUTUMINEN**

päihdekäytön syitä [myös a], eivätkä aina edes vähennä alaikäisten päihteiden käyttöä vaan voivat jopa kiihdyttää sitä [f]. Rajoitustoimenpiteet eivät yksinään ole kuntoutusta, ja estävät heikosti nuorten päihteiden hankintaa [e]. Nuorten ongelmallista päihdekäyttöä tarkasteltaessa sosiaalinen media sekä vertaissuhteet nousevat merkittäviksi tekijöiksi [g], ja tutkimuksen perusteella vaikuttaisi siltä, että haavoittuvassa asemassa olevat nuoret ovat usein erityisen alttiita ulkopuolisten käsityksille heistä [h], ja ottavat herkästi vaikutteita toisilta nuorilta kokeakseen yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä [e]. Verkostoituminen sijaishuoltopaikassa päihdekäytön [ks. myös h] tai esimerkiksi laittomiin päihteisiin liittyvän

rikollisuuden kautta voi vakavoittaa nuoren päihteiden käyttöä sekä lisätä riskiä joutua rikoksen uhriksi. Sijaishuoltopaikkojen asiakasohjauksen rooli sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuu sijaishuoltopaikan valinnassa näyttäytyvätkin ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten kohdalla korostuneen tärkeinä. [e.]

Hankkeen tutkimustulosten perusteella voidaan todeta lasten ja nuorten ongelmallisen päihdekäytön määrittämisen sekä hoitamisen olevan sosiaali- ja terveyspalveluissa nykyisellään jäsentymätöntä. Nuorten päihdekäyttöön liittyvän nykytiedon valossa on merkittävää, että ongelmallisesti päihteitä käyttävien lasten ja nuorten saamat tukitoimet sekä palvelupolut ja -prosessit kuvautuvat hankkeessa saaduissa tutkimustuloksissa kokonaisuudessaan eriarvoistavina, sekavina sekä toimimattomina. Nuoruus kehitysvaiheena luo omat vaateensa hoidolle ja palveluille, mikä haastaa olemassa olevia, pääosin aikuisilta kerättyyn tutkimustietoon pohjaavia interventiokäytäntöjä [a]. Samaan aikaan on tunnistettava, ettei alaikäisten nuorten ongelmallinen päihdekäyttö liity pelkästään nuoruuden elämänvaiheeseen, vaan päihteiden käytön taustalla voi olla moninaisia syitä, kuten mielenterveyteen liittyvien ongelmien itsehoitoa [myös d, h] tai erilaisia kognitiivisia haasteita [e]. Nuoren päihdekäyttö voi liittyä identiteetin rakentamiseen, sosiaalisiin suhteisiin tai tunteiden säätelyyn, joiden kannalta vertaissuhteiden lisäksi myös perhesuhteet ovat usein keskeisiä [ks. a, f, i]. On myös huomioitava, että sijoitetut nuoret ovat erityisessä riskiryhmässä niin ongelmallisen päihdekäytön [myös g, h] kuin myös psykiatristen ongelmien suhteen [ks. f].

Kokonaisuudessaan sijaishuollon voidaan todeta olevan kallista päihdehoitoa [e]. Lastensuojelulakiin perustuva sijoitus ei myöskään ole yksinään riittävä interventio nuorten ongelmalliseen päihdekäyttöön puuttumiseksi [myös a; c], vaan tarvitaan tehokkaampia keinoja alaikäisten nuorten ongelmallisen päihdekäytön katkaisemiseen ja haittojen vähentämiseen [e, f, g]. Yhteiskunnallinen tarve kehittää lapsille ja nuorille suunnattuja, nuoruuden ikävaiheen huomioivia sekä näyttöön perustuvia nuorten ongelmalliseen päihdekäyttöön puuttuvia psykososiaalisia interventioita ja kuntoutusmenetelmiä näyttäytyy tutkimustulosten pohjalta ilmeisenä. Tutkimuksessa esimerkiksi kävi ilmi, että sijaishuollossa olleilla nuorilla oli monesti kokemuksia siitä, ettei palvelujärjestelmässä tapahtuneen päätöksenteon perusteluita onnistuttu avaamaan nuorille riittävällä ja ikätasoisella tavalla [e]. Nuoruuserityisyys tulisi huomioida palvelujärjestelmän kaikilla tasoilla [c], ja nuoret pitäisi pystyä kohtaamaan nimenomaan nuorille tarkoitukseenmukaisella tavalla.

Tarve yksilöllisiin tuen tarpeisiin perustuville palveluille ja toimivalle moniammatilliselle yhteistyölle

Lastensuojelun sijaishuollossa työskentelevät ammattilaiset ovat esittäneet huolta siitä, voiko yksi lastensuojelulaki kattaa riittävällä tavalla kaikenikäisten lasten tuen tarpeet [g]. Ongelmallisesti päihteitä käyttävien lasten ja nuorten yksilöllisten tuen tarpeiden huomioiminen ei tutkimustulosten mukaan toteudukaan nykyisessä palvelujärjestelmässä riittävällä tavalla. Sijaishuollon ammattilaisten kokemuksissa esimerkiksi ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten tarvitsemien mielenterveyspalvelujen saaminen kuvautui haasteelliseksi, ja päihdeongelman nähtiin toimivan terveydenhuollossa usein esteenä mielenterveyspalveluihin pääsylle [c, d, g, j]. Sijaishuollossa olleet nuoret taas kertoivat kokemuksia siitä, kuinka mielenterveyden haasteet tunnistettiin sijaishuollossa heikosti päihdekäytön taustasyynä, eikä tukea niihin ollut riittävästi saatavilla [e]. Tässä yhteydessä on myös huomioitava, että erilaiset trauma- sekä haitalliset lapsuuden kokemukset olivat yleisiä lastensuojelun tai jälkihuollon piirissä olleiden, ongelmallisesti päihteitä käyttäneiden nuorten elämäntarinoissa [h].

Kokonaisuudessaan moniammatillisen yhteistyön tosiasiallinen toteutuminen on mahdollistettava [e] vahvistamalla moniammatillisen työn edistäviä sekä purkamalla sitä estäviä tekijöitä [ks. c]. Sijaishuollossa työskentelevät ammattilaiset tunnistivat sosiaali- ja terveydenhuollon välisen moniammatillisen yhteistyön keskeiseksi nuorten päihdepalvelujen saannin kannalta. Niin kuin aiemmassa tutkimuksessa, moniammatillinen yhteistyö koettiin kuitenkin osittain toimimattomaksi ja puutteelliseksi, ja esimerkiksi vastuun jakautumiseen liittyvän epätietoisuuden alaikäisen ongelmallisen päihdekäytön hoidossa nähtiin kasvattavan kynnystä sijaishuollon ulkopuolisen, erikoistuneemman avun hakemiselle ja saamiselle. [ks. c, d.] Järjestetään tukitoimet sitten sijaishuollossa tai sen ulkopuolella, on tärkeää, että alaikäisen nuoren ongelmalliseen

MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

päihdekäyttöön puuttumiseen tähtäävät palvelut perustuvat aina ammattilaisen tapauskohtaiseen harkintaan [ks. d, i]. Tutkimustulosten perusteella voidaan myös todeta, että nuorten ongelmallisen päihteiden käytön haittoja vähentävät interventiot käytännössä puuttuvat [myös b],

ja tällä hetkellä lasten ja nuorten kohdalla keskitytään lähinnä ennaltaehkäisyyn, jonka epäonnistuessa tilanteisiin reagoidaan vasta niiden kärjistyttyä [ks. a, d, e]. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että vanhemman ongelmallinen päihdekäyttö lisää riskiä lapsen nuoruusajan ongelmalliselle päihdekäytölle [50]. Kokemusasiantuntijoiden elämäntarinoissa, joissa vanhemmat käyttivät ongelmallisesti päihteitä, nousi lasten kaltoinkohtelun ehkäisemisen kannalta olennaiseksi yksilöllisten ja perhekohtaisten olosuhteiden kokonaisvaltainen huomioiminen [k]. Ongelmalliseen päihdekäyttöön kietoutuvat lapsen, nuoren tai perheen ongelmat ovat monisyisiä ja avun tarve moninaista, mikä vaatii sekä varhaista tunnistamista ja ennaltaehkäisyä että monialaista puuttumista [em., b]. Merkityksellisenä tutkimustulosten pohjalta näyttäytyvät nuoren ja tämän perheen palvelutarpeiden kokonaisvaltainen huomioiminen, konkreettinen ja pitkäjännitteinen arjen tuki sekä koko perheeseen kohdentuva [b, j], systemaattinen työskentely ennen sijaishuollon tarpeen syntymistä, jatkuen myös mahdollisen sijoituksen toteuduttua [i].

On myös huomionarvoista, että sijaishuollon ammattilaiset nostivat nuoren ongelmalliseen päihdekäyttöön vaikuttamisessa keskiöön nuoren oman motivaation [myös j] erittelemättä, miten työskentelyllä pyritään käytännössä lisäämään nuoren motivaatiota [g]. Sijaishuollon ammattilaiset kuvasivat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden välistä rakenteellista eroavaisuutta siinä, että terveydenhuollossa nuori voidaan erilaisin, esimerkiksi motivaatioon liittyvin kriteerein rajata tarvitsemiensa palveluiden ulkopuolelle, mikä ei lastensuojelun sijaishuollossa viimesijaisena palveluna ole mahdollista [c]. Samaan aikaan sijaishuollon piirissä olleet nuoret kuvasivat vaikeuksiaan vastaanottaa sekä kiinnittyä tarjottuun apuun, ja erityisesti pitkän aikavälin tavoitteisiin sitoutuminen kuvattiin jopa mahdottomana [ks. myös h] tilanteessa, jossa omaa päihdekäyttöä ei ymmärretty haitallisena tai haitat tuntuivat merkityksettömiltä [e]. Tutkimustulosten perusteella vaikuttaisikin siltä, että ongelmallisesti päihteitä käyttäviltä sijaishuollon piirissä olevilta nuorilta odotetaan täyttä toimijuutta ilman toimijuuden systemaattista tai konkreettista tukemista [g], ja tarve keinoille tukea ongelmallisesti päihteitä käyttävän nuoren oman edun mukaista toimijuutta nousi esiin kehitystarpeena [ks. h].

Ongelmallisesti päihteitä käyttäviin nuoriin kohdistuu yhteiskunnallisesti paljon ennakkoluuloja sekä syrjintää myös palvelujärjestelmän sisällä [g]. Sijaishuollon piirissä oleviin ongelmallisesti päihteitä käyttäviin nuoriin kohdentuva monitasoinen ja -suuntainen stigma voi toimia rakenteellisenä esteenä ongelmallisesta päihdekäytöstä irrottautumiselle [ks. em., h]. Ongelmallisesti päihteitä käyttävien lasten ja nuorten tulisi voida luottaa siihen, että

palvelujärjestelmässä käytetyt tukitoimet turvaavat heidän etuaan sekä itsemääräämisoikeuttaan [i]. Nuoren ongelmalliseen päihdekäyttöön puuttuminen pelkästään rankaisemalla [ks. h], kieltämällä nuorta käyttämästä päihteitä tai ulossulkemalla hänet palveluista päihdekäytön vuoksi voi ennestään heikentää nuoren uskoa omaan toimijuuteensa sekä yhteyttä palvelujärjestelmään, ja näin myös vähentää nuoren motivaatiota ongelmallisesta päihdekäytöstä irtautumiselle [g]. Jotta palvelujärjestelmä pystyisi vastaamaan nuorten yksilöllisiin tuen tarpeisiin, on nuoret tunnistettava itsenäisinä toimijoina [a], ja päihteitä ongelmallisesti käyttäville nuorille suunnattujen tukitoimien on pyrittävä aidosti vahvistamaan päihteistä irrottautumisen mahdollistavia toimijuuden sekä motivaation prosesseja [ks. h].

Lasten ja nuorten ongelmallisen päihdekäytön sekä siihen liittyvien tekijöiden tunnistaminen ovat edellytys varhaiselle puuttumiselle

Lasten ja nuorten turvaamisen kannalta on olennaista, että ongelmallinen päihteiden käyttö pystytään tunnistamaan varhain, ja tarvittavaa tukea antamaan oikea-aikaisesti [ks. b, e]. Käytännössä tämä edellyttää päihdekäytön taustalla olevien moninaisten syytekijöiden havainnoimista sekä monialaista ja -ammattillista yhteistyötä [ks. myös b, c] esimerkiksi integroitujen mielenterveys- ja päihdepalveluiden muodossa [d, e]. Nykytilanteessa lasten ja nuorten ongelmallista päihdekäyttöä tai päihdeongelmaa ja siihen liittyviä tuen ja hoidon tarpeita ei laajasti yhteiskunnallisella tasolla tunnisteta [myös b, c, d], ja esimerkiksi ongelmallisen päihdekäytön kasautuminen lastensuojelun sijaishuollossa eläville nuorille [myös g, h] sekä nuorten huumekuolemien kasvu viittaavat siihen, ettei alaikäisten ongelmallista päihteiden käyttöä tunnisteta riittävän varhaisessa vaiheessa [e].

Nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten päihde- ja riippuvuusosaamista onkin hankkeen tulosten mukaan tarpeen vahvistaa palvelujärjestelmän kaikilla tasoilla. Esimerkiksi lastensuojelun ja sijaishuollon piirissä olleiden, ongelmallisesti päihteitä käyttäneiden nuorten kokemuksissa ammattilaisten päihdetyön osaaminen näyttäytyi riittämättömänä läpi palvelujärjestelmän. Peruspalveluissa, kuten neuvoloissa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten päihde- ja riippuvuusosaamisen lisääminen mahdollistaa ongelmien tunnistamisen ja niihin puuttumisen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. [e.] Toisaalta myös sijaishuollon ammattilaiset toivovat lisää koulutusta aiheesta, ja tutkimustulosten perusteella näyttäytyy perustellulta arvioida nykyisten aiheeseen liittyvien koulutusten sisältöjä kriittisesti [g]. Sijaishuollon ammattilaisilla on nykyisellään

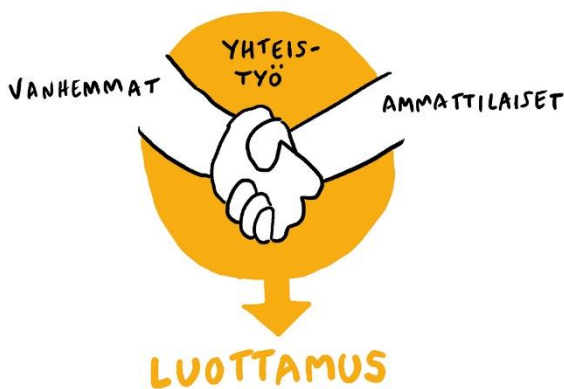
keskeinen rooli alaikäisten päihdeongelmien tunnistamisessa ja hoidossa, jolloin päihdeosaamisen rooli näyttäytyy sijaishuollossa erityisen keskeisenä [myös f]. Käytännön tasolla alueellinen palvelutarjonta [myös b] sekä sijaishuollon ammattilaisen osaaminen vaikuttavat keskeisesti siihen, millaista apua nuori päihdeongelmaansa saa. [d.] Panostaminen ammattilaisten päihde- ja riippuvuusosaamiseen niin peruspalveluissa kuin myös lastensuojelussa sekä sijaishuollossa voi ehkäistä kalliimpien erityispalveluiden tarvetta tai ainakin lyhentää niiden ajallista kestoja, ja siten säästää inhimillisten kustannusten lisäksi myös taloudellisia kustannuksia [e].

Hoitamattomina nuorten ongelmallisen päihdekäytön sekä mielenterveyden ongelmien kustannusvaikutukset voivat olla mittavia ja pitkäaikaisia, sillä pitkittyessään ongelmat kasaantuvat sekä aiheuttavat yhä moninaisemman ja vaativamman palveluntarpeen [e]. Nuoruusajan ongelmallinen päihdekäyttö altistaa yksilöitä erilaisille sosiaalisille ja terveydellisille riskeille sekä välittömästi että pidemmällä aikavälillä [h]. Vaikka lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen on oltava päihdepolitiikassa aina ensisijaista suhteessa taloudellisten etujen priorisoimiseen [k], on resurssien suuntaaminen lasten ja nuorten ongelmalliseen päihdekäyttöön liittyviin haavoittuvuustekijöihin sekä siihen kietoutuviin haittoihin puuttumiseen myös taloudellisilta vaikutuksiltaan pitkällä aikavälillä kannattavaa [ks. b, e].

Riittävät investoinnit lasten, nuorten ja perheiden palveluihin voivat ehkäistä kustannusten kasautumista tulevaisuudessa. Panostaminen esimerkiksi kiusaamisen vastaiseen työhön, lasten ja nuorten harrastustoimintaan, alaikäisille suunnattuihin integroituihin mielenterveys- ja päihdepalveluihin, perheterapeuttisiin interventioihin, perus- ja erityistason palveluiden henkilöstön päihdeosaamiseen sekä palveluihin integroituun vertais- ja kokemusasiantuntijatukeen nousevat tutkimuksemme perusteella erityisen tärkeiksi sekä kestäviksi sijoituksiksi tulevaisuuteen. [e.] Nopeiden ja lyhyen aikavälin säästöjen tavoittelemisen heikentämällä ongelmallisesti päihteitä käyttäville nuorille suunnattua tukea esimerkiksi julkisiin palveluihin sekä järjestöihin kohdentuvilla leikkauksilla taas näyttäytyy tutkimustiedon perusteella lyhytnäköiseltä sekä kestävämmältä [b, e]. Lopulta heikennykset kuntien, hyvinvointialueiden sekä järjestötoimijoiden toimintamahdollisuuksiin kaventavat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten mahdollisuuksia järjestää ja tuottaa hoitoa ja palveluita käytännössä lain edellyttämällä tavalla [e].

Lopuksi

Yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa, ja palvelujärjestelmän ajankohtaisten uudistusten johdosta sosiaali- ja terveydenhuollon hyvinvointialuepohjaisten ratkaisujen suunnittelemisen on tällä hetkellä aktiivisesti käynnissä. Rakenteiden muutos mahdollistaa palveluiden kehittämisen ja asiakkaiden tarpeenmukaisten palveluiden saatavuuden parantamisen sekä toisaalta lisää ainakin tilapäisesti riskejä palveluprosessien katkonaisuudelle navigoitaessa muuttuvien rakenteiden keskellä. Yleisenä kehityssuuntana on ollut, että päihteitä ongelmallisesti käyttäville henkilöille suunnattuja palveluita on viime vuosina siirretty psykososiaalisista palveluista perusterveydenhuollon vastuulle kuitenkin merkittävästi lisäämättä työntekijöiden koulutusta laajentunutta työnkuvaa, eli erityisen tuen tarpeessa olevien, päihteitä ongelmallisesti käyttävien henkilöiden kanssa työskentelemistä koskien. Sosiaalityöntekijöiden arvioidessa päihteitä ongelmallisesti käyttävien ihmisten lainmukaisten palveluiden toteutumisen esteitä ovat tutkimuksessa aiemmin kehitystarpeina nousseet esiin erityisesti päihdepalveluiden saavutettavuuteen ja laatuun liittyvät ongelmat, monialaiseen yhteistyöhön ja vastuunjakoon liittyvät haasteet sekä työntekijöiden laki- ja päihdeosaamiseen liittyvät tuen tarpeet [51]. Hankkeessa saaduissa tuloksissa ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten palveluiden kehitystarpeet näyttäytyivät samansuuntaisina näiden aiempien löydösten kanssa. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten keskinäistä yhteistyötä sekä päihde- ja riippuvuusosaamista on tarpeen vahvistaa palvelujärjestelmän kaikilla tasoilla, ja työn reunaehtojen on mahdollistettava tuen tarpeessa oleville yhdenvertaiset ja laadukkaat palvelut. Dialogi tutkimuksen ja käytännön

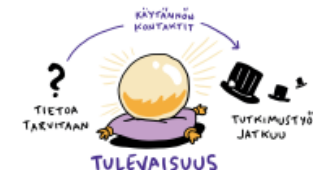

asiakastyön sekä monialaisten ammattilaisten, tukea tarvitsevien henkilöiden ja heidän läheistensä sekä eritasoisten päättävien tahojen välillä on välttämätöntä, jotta hankkeessa saatuja tieteellisiä tuloksia voidaan käytännössä hyödyntää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasrajapinnassa sekä laajemmin palvelupolkujen suunnittelussa

11.12.
2025

"FAIRDEPALVELUJEN KEHITTÄMINEN"

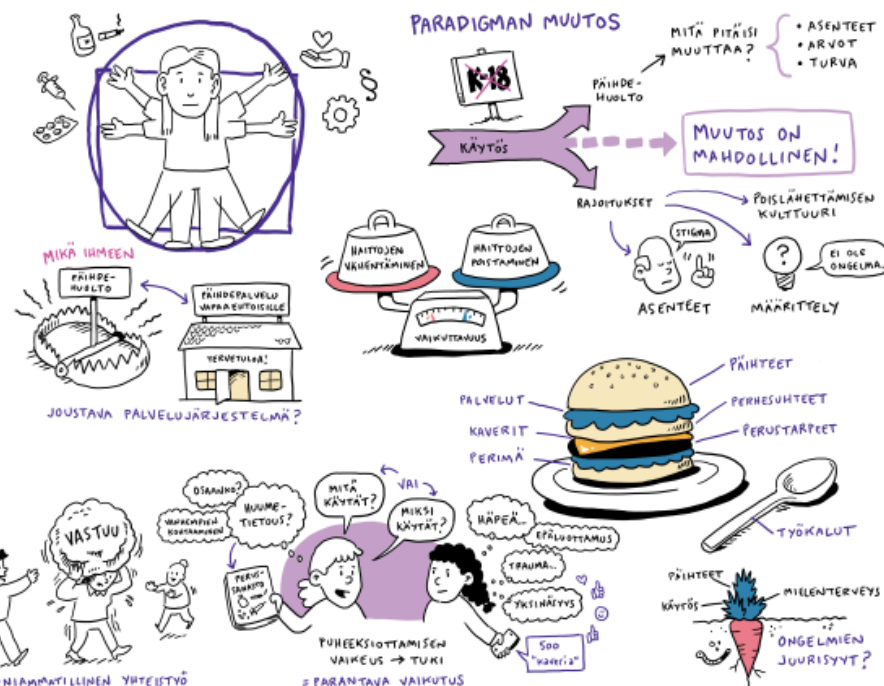
YHDEK- VEREYTYN JA TAA- VET- TETTYYS	LÄHELLÄ MUORTA	MO- AMMATTILAIN YHTYTTÖ
SA- LUJEN INTEGRO- TIO	ES- MÄ- HÖ- LU- LOI- NEN PO- SITAMINEN	KON- P- RIS- TAL- LINEN KEHITTÄMINEN

Nykytila

PARADIGMAN MUUTOS

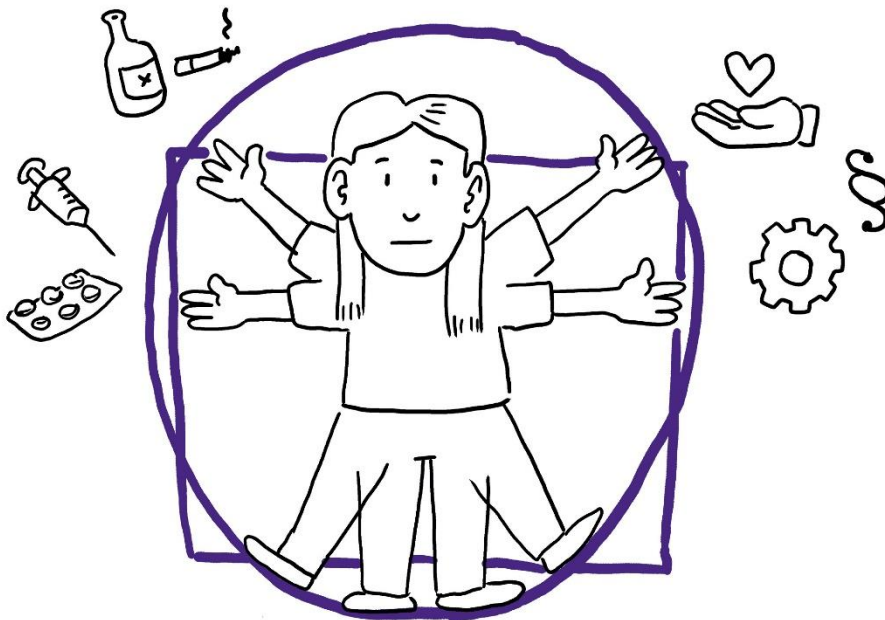
5 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Hankkeen aikana kohdattujen onnistumisien sekä haasteiden kautta on mahdollista kerryttää ja koostaa sisäistä tietoa sekä näin jalostaa tulevaisuuden tutkimuksen suunnittelu- ja toteuttamiskäytäntöjä.

Tämän hankkeen ehdottomaksi vahvuudeksi voidaan lukea sen monitieteinen ja -menetelmällinen lähestymistapa. Hankkeessa on kerätty sekä hyödynnetty erilaisia määrällisiä ja laadullisia aineistoja, ja monimetodologinen lähestymistapa aineistoihin on tuonut syvyyttä analyyseihin sekä mahdollistanut tutkimusaiheen tarkastelemisen erilaisista näkökulmista. Kuitenkin laajojen laadullisten aineistojen hyödyntäminen on mahdollistanut sellaisten kysymysten ja näkökulmien tarkastelemisen, joita ei olisi ollut mahdollista tarkastella pelkästään määrällistä aineistoa analysoimalla. Hankkeen suunnittelussa ja toteuttamisessa on hyödynnetty laajan tutkimus- sekä ohjausryhmän jäsenten erityistä asiantuntemusta ja verkostoja mahdollisimman laadukkaasti lopputuloksen aikaansaamiseksi. Tutkimus- ja ohjausryhmän monitieteisyys sekä tutkijoiden erityisosaamisen sijoittuminen päihdehuollon ja lastensuojelun sekä sosiaali- ja terveydenhuollon alueille on tukenut hankkeen tavoitetta palveluiden tietoperustaisesta kehittämisestä. Hankkeen tutkimus on laajentanut päihdetutkimuksen näkökulmia, täydentänyt TreAdd-tutkimusryhmän kansallista päihdepalveluihin kiinnittyvää tutkimusta sekä osallistunut yhteiskunnalliseen keskusteluun nuorten päihdehuollon tilasta Suomessa.

Toisaalta moninaisten ja laajojen aineistojen kerääminen aiheutti tutkimushankkeeseen aikapaineita aineiston keräämisen suhteellisesta sujuvuudesta huolimatta. Haastateltaville tarjottu mahdollisuus tutkimushaastattelujen toteuttamisesta etäyhteyksin koettiin ajankäytön kannalta toimivana, huomioiden kuitenkin, että haastateltavat saivat aina itse päättää, järjestetäänkö haastattelutilanne heidän henkilökohtaisessa tilassaan, yliopiston tiloissa vai etäyhteyden välityksellä. Kokonaisuudessaan hankkeen aikajännettä säätelee tutkimuksellisten tavoitteiden näkökulmasta ajallisesti niukalle näyttäytyvä rahoitusinstrumentti. Niin kuin mainittu, on tutkimuksen aikana onnistuttu keräämään laajasti pääasiallisesti laadullista aineistoa, jonka analysoimiseen sekä käsittelemiseen tieteellisen tekstin tuottamiseksi ja julkaisemiseksi myönnetty hankerahoitus osoittautui lyhyeksi. Tutkimuksen rajoituksena voidaankin pitää osaltaan sitä, ettei kaikkea sen aikana tuotettua aineistoa ehditty hyödyntää alun perin suunnitellussa laajuudessa. Hankkeen aikana kerättyjen, vähemmälle huomiolle jääneiden aineistojen hyödyntäminen on kuitenkin huomioitu hankkeen jatkosuunnittelussa.

Kokonaisuudessaan arvioituna henkilöstön vaihtuvuus on ollut hankkeen aikana suhteellisen vähäistä, eikä suuria katkoksia tutkijaresursseissa ei ole päässyt syntymään. Tehtäväkuvien sekä vastuualueiden muutokset hankkeen sisällä ovat olleet urakehitykseen liittyviä, ja niillä on pyritty tukemaan tutkimuksellista kasvua sekä itsenäisyyttä. Hankkeen aikana työn jatkuvuutta on kuitenkin auttanut jaettu työskentelyn tapa, jossa aineistoja analysoidaan ja niistä kirjoitetaan yhdessä laajempien tutkijakokoonpanojen kesken. On myös nostettava esiin, etteivät hanketyön lyhyet aikajänteet tällä hetkellä pysty parhaalla mahdollisella tavalla tarjoamaan hankkeeseen rekrytoituille tutkimusta tekeville ammattilaisille riittävää työn jatkuvuutta. Hankkeen tutkijat ovat osallistuneet aktiivisesti erilaisiin keskeisiin tilaisuuksiin, joissa he ovat esitelleet hankkeen teemoja sekä keräämiään aineistoja ja tekemäänsä tutkimusta. Olemme saaneet hankkeen aikana vahvistavaa palautetta akateemisissa ympäristöissä sekä tutkimukseen osallistuneilta tahoilta ja muilta sidosryhmiltä aiheeseen kohdistuvan tutkimuksen merkityksellisyydestä ja ajankohtaisuudesta.

6 Jatkotoimet

6.1 Jälkiarvointi

Tutkimushankkeen tavoitteena on ollut tuottaa tieteellistä tietoa päihteitä ongelmallisesti käyttäville erityisen tuen tarpeessa oleville nuorille suunnattujen tukitoimien ja palvelujen nykytilasta sekä saatujen tulosten pohjalta ottaa kantaa siihen, miten näitä lastensuojelun ja päihdehuollon rajapinnalle sijoittuvia tukitoimia ja palvelupolkuja olisi mahdollista sekä tarpeellista kehittää käytännön työn sekä yhteiskunnan rakenteiden tasolla. Hankkeen aikana kerätty ja muuten hyödynnetty tutkimusaineisto sekä valittu monimenetelmällinen tutkimusote mahdollistivat tämän tutkimustehtävän ja -kysymysten tarkastelemisen tavoitteiden mukaisesti. Tutkimus- ja ohjausryhmän moninainen ja monitieteinen asiantuntemus sekä erilaisten aineistojen hyödyntäminen mahdollistivat spesifeihin tutkimuskysymyksiin vastaamisen vakuuttavasti.

6.2 Jatkotutkimusaiheet

Hankkeen jatkotutkimusaiheiden suunnittelu on rakentunut tähän asti saatujen tulosten pohjalta. Lähtökohtaisesti tavoitteena oli rahoituskautta pidempi hanke, jonka aikana suunniteltiin tuotettavan laajasti uutta aineistoa vähän tutkitusta aiheesta sekä näiden pohjalta tehtyä tutkimusta ja tieteellisiä julkaisuja. Kokonaisuudessaan hankkeessa hyödynnettyjen monipuolisten aineistojen sekä monimetodisten menetelmien avulla on saatu monipuolista kuvaa päihteitä ongelmallisesti käyttäville nuorille tällä hetkellä suunnatuista palveluista ja tukitoimista. Hankkeen tulokset kertovat osaltaan nuorille suunnattujen päihdepalveluiden puutteellisuudesta, ja kokonaisuudessaan hankkeen taustoituksen sekä sen tuottaman tutkimustiedon valossa ongelmallisesti päihteitä käyttäville nuorille suunnattuihin palveluihin ja tukitoimiin kohdistuu ilmeisiä kehitystarpeita, joihin on tartuttava. Yhteiskunnallisesti jaettuna tavoitteena on päihdehuollon ja -hoidon tuloksellisuus, mikä käytännössä luo vaateen tarpeenmukaisille ja oikea-aikaisille palveluille. Hankkeen tutkimuksen avulla on kerrytetty arvokasta tietoa ongelmallisesti päihteitä käyttäville nuorille suunnatuista tukitoimista, mikä on

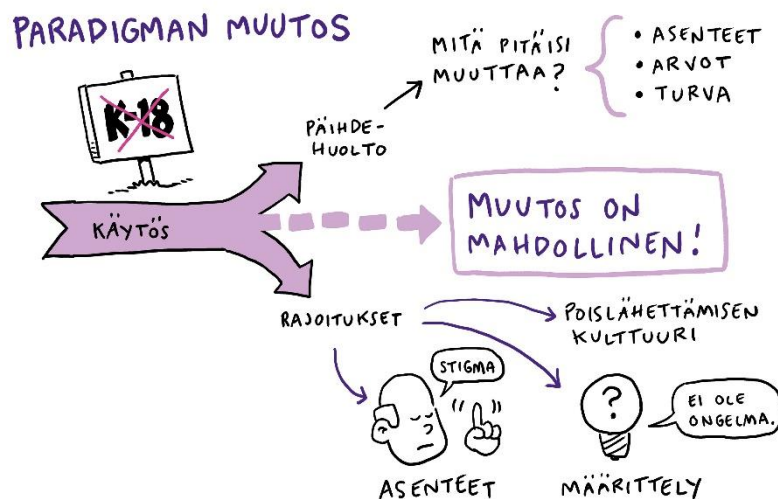

erityisen merkityksellistä ajankohtaisessa yhteiskunnallisessa sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden muutosvaiheessa. Tutkimuksessa havaitut haasteet, kuten ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten tuen tarpeiden ja palvelujärjestelmän keinojen kohtaamattomuus, on huomioitava erityisesti päihdehuollon ja lastensuojelun rajapintaa koskevassa kehittämistyössä. Jatkossa on tärkeää siirtyä nykytilan ja kehittämistarpeiden kuvaamisesta kohti nuorilähtöisten ja oikeusperustaisten toimintamallien yhteiskehittämistä, pilotointia ja vaikuttavuuden arviointia päihdepalvelujen, mielenterveyspalvelujen ja lastensuojelun rajapinnoilla.

Hankkeen tulosten pohjalta näyttäytyy olennaiselta syventää ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten ja heidän perheidensä saaman tuen tarkastelemista laajemmin oikeudellisesta sekä spesifimmin lapsen oikeuksien näkökulmasta ja kysyä, miten lait ja linjaukset sekä lakisääteiset palvelut tosiasiallisesti toteutuvat käytännön tasolla. Nuorten ongelmallisen päihdekäytön sekä siihen liittyvien haittojen ja ongelmien muodostumista onkin tarkasteltava päihdepolitiikkaa ja -palveluja laajemmin, kokonaisvaltaisesti palvelujärjestelmän toimivuuden näkökulmasta. Peruspalveluissa, kuten varhaiskasvatuksessa tai koulussa, ei aina pystytä käsittelemään ja vastaamaan tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden palvelutarpeisiin, mikä voi johtaa ongelmien kärjistymiseen tulevaisuudessa. [49.] Nuorten ongelmallisen päihteiden käytön kontekstissa keskeiseksi yhteiskunnalliseksi toimijaksi voidaankin lastensuojelun sekä terveydenhuollon palveluiden lisäksi määritellä myös koulu, erityisesti alaikäisillä lapsilla, joilla on lainmukainen oppimisvelvollisuus täysi-ikäistymiseen saakka. Sosiaali- ja terveydenhuollon välisen monialaisen yhteistyön tarkastelemisen lisäksi tutkimuksellinen kiinnostus onkin kohdistettava myös koulun sekä muun palvelujärjestelmän väliseen yhteistoimintaan ongelmallisesti päihteitä käyttävien nuorten tukemisen näkökulmasta. Esimerkiksi hankkeen aikana kerättyssä alaikäisenä ongelmallisesti päihteitä käyttäneiden nuorten vanhempien haastatteluaineistossa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulun keskinäinen yhteistyö nähtiin pääosin heikkona. Jatkohankkeessa tämä tarkoittaa käytännössä myös sitä, että nuorten, perheiden ja ammattilaisten kokemustieto kytketään systemaattisesti mukaan ratkaisujen yhteiskehittämiseen ja arviointiin.

Kokonaisuudessaan sosiaalityöllä on keskeinen rooli moniammatillisessa ja -alaisessa työskentelyssä eri palveluiden ja toimijoiden asiakaskeskeisenä koordinoijana. Moniammatillisen työskentelyn kasvavan tarpeen mukana siis myös tarve sosiaalityön asiantuntemukselle lisääntyä, ja sosiaalipalveluiden roolia ja kompetenssia tulee vahvistaa. [15.] Hankkeen tutkimuksessa on myös noussut esiin tarve kehittää sosiaalityön omaa teoriapohjaa addiktioihin

liittyy. Hankkeen alustavien tulosten perusteella myös esimerkiksi neuromoninaisuuden (*neurodiversity*) sekä lapsuusajan haitallisten kokemusten (ACE) yhteys nuoruusajan ongelmalliseen päihdekäyttöön on tärkeä huomioida jatkotutkimusta tehtäessä. Esimerkiksi alaikäisenä ongelmallisesti päihteitä käyttäneiden nuorten vanhempien haastatteluissa nuoren tuetta jääminen traumaattisten kokemusten, mielenterveyden ongelmien tai ADHD:n kanssa nousivat esiin päihdekäyttöön vaikuttaneina tekijöinä. Jatkossa näitä tekijöitä on tarkoituksenmukaista tarkastella osana palvelukokonaisuuksia, joissa päihteiden käyttö, mielenterveys ja lastensuojelun kysymykset kietoutuvat toisiinsa.

Tutkimuskohteena nuorten ongelmallinen päihteiden käyttö sekä siihen vastaaminen yhteiskunnallisella tasolla ovat ajankohtainen sekä kasvavasti kiinnostava tutkimusaihe niin kansallisessa kuin kansainvälisessäkin kontekstissa. Ilmiönä vaikeudet vastata sosiaali- ja terveyspalveluissa usein kohdattavien, päihteitä ongelmallisesti käyttävien henkilöiden tuen tarpeisiin voidaan todeta luonteeltaan kansainväliseksi haasteeksi [ks. esim. 52]. Kaiken kaikkiaan uusien käytäntöjen kehittäminen näyttäytyy tarpeelliselta, ja varsinkin nuorille suunnatut, heidän ainutlaatuisen elämänvaiheensa huomioivat interventiot ovat tällä hetkellä pohjoismaisen päihdehuollon ja -hoidon kontekstissa lähes olemattomia [15]. Nuorten ongelmallisen päihdekäytön huolestuttavan suunnan muuttamiseksi tarvitaan tieteelliseen tutkimukseen perustuvaa, pitkäjänteistä ja suunnitelmallista kansallista ohjausta sekä rakenteiden ja palveluiden uudelleen organisointia. Kaiken kaikkiaan aiheeseen liittyvää, tutkittuun tietoon perustuvaa kehittämistyötä sekä käytäntöjen ja rakenteiden edelleen arvioimista on jatkettava myös hankkeen päätyttyä. Suunnitelmissa onkin jatkohanke, jossa NUPPU-

hankkeessa tunnistetut kehittämistarpeet viedään seuraavaan vaiheeseen yhteiskehittämisen, pilotoinnin ja vaikuttavuusarvioinnin kautta.

7 Lähteet

7.1 Lähdeluettelo

1. Kaukonen, Olavi & Kuussaari, Kristiina (toim.) Päihdepalvelujen yhteiskunnalliset haasteet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 2/2021.
2. Kuusisto, Katja & Ranta, Johanna (2020) Psykososiaalisen päihdetyön asema Suomessa 1900-luvulta nykypäivään. Teoksessa Moilanen, Johanna & Annola, Johanna & Satka, Mirja (toim.) Sosiaalityön käänneet. Jyväskylä: SoPhi, 112–140.
3. Suomen perustuslaki 731/1999.
4. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
5. Lastensuojelulaki 417/2007.
6. Terveydenhuoltolaki 1326/2010.
7. Poikonen, Heidi & Kekoni, Taru (2019) Asiakkaan oikeudet ja niihin vaikuttavat tekijät päihdepalveluissa. Teoksessa Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto (toim.) Oikeus päihdehuoltoon. Tampere: Vastapaino, 49–82.
8. HE 197/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi. [HE 197/2022 | Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi | Hallituksen esitykset | Finlex.](#)
9. Kuusisto, Katja & Kallioma-Puha, Laura (2019) Päihdeongelmaisen asiakkaan asema ja oikeudet - mitä sosiaalihuoltolain uudet välineet tarkoittavat päihdehuollossa? Teoksessa Pehkonen, Kekoni & Kuusisto (toim.) Oikeus päihdehuoltoon. Tampere: Vastapaino, 83–113.
10. Wahlbeck, Kristian & Hietala, Outi & Kuosmanen, Lauri & McDaid, David & Mikkonen, Juha & Parkkonen, Johannes & Reini, Kaarina & Salovuori, Samuel & Tourunen, Jouni (2018) Toimivat mielenterveys- ja päihdepalvelut. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 89/2017. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
11. HE 164/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. [HE 164/2014 | Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi | Hallituksen esitykset | Finlex.](#)
12. Pehkonen, Aini & Kekoni, Taru & Kuusisto, Katja (toim.) Oikeus päihdehuoltoon. Tampere: Vastapaino.
13. Holopainen, Essi & Pitkänen, Tuuli (2023) Mielenterveys- ja päihdepalveluja kehitettävä nuorten näkökulmasta. Haaste 1/2023.

14. Mäkilä, Annastiina & Jurvanen, Susanna & Helfer, Alix & Huhta, Helena & Pitkänen, Tuuli (2022) Polkuja päihdepalveluihin. Selvitys päihdepalveluiden saatavuudesta ensimmäisellä hakukerralla. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 170. Päihdeasiamiestoiminta, EHYT ry, Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto.
15. Kosonen, Janika & Kuusisto, Katja (2023) Treatment for problematic substance use in Nordic youth: A narrative review from the viewpoint of social services. Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy 18, 70. [\[Open Access\]](#).
16. Kosola, Silja & Niemelä, Emma & Niemelä, Solja (2018) Päihdekokeilut - normaalia nuoruutta vai alkava häiriö? Duodecim, 134 (8): 865-72.
17. Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (2022) Euroopan huumeraportti 2022: Suuntauksia ja muutoksia. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.
18. Turvallisuustutkintalaki 525/2011.
19. Onnettomuustutkintakeskus (2023) T2023-S1 Nuorten huumekuolemien teematutkinta. [T2023-S1 Nuorten huumekuolemien teematutkinta - Onnettomuustutkintakeskus](#).
20. Kotovirta, Elina & Markkula, Jaana & Pajula, Mari & Paavola, Meri & Honkanen, Reetta & Tuominen, Ismo (2021) Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
21. Vanjusov, Heidi (2022) Saatavilla, mutta ei saavutettavissa? Sosiaalioikeudellinen tutkimus päihdepalveluihin pääsystä. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences and Business Studies, No 281. Joensuu: University of Eastern Finland.
22. Valvira & AVI (2022a) Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen saatavuus ja järjestäminen. Ohje. Dnro V/6085/2022.
23. Kananoja, Aulikki & Ruuskanen, Kristiina (2019) Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
24. Heino, Tarja & Hyry, Sylvia & Ikäheimo, Salla & Kuronen, Mikko & Rajala, Rika (2016) Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 3/2016.
25. Kääriälä, Antti & Hiilamo, Heikki (2017) Children in Out-of-Home Care as Young Adults: A Systematic Review of Outcomes in the Nordic Countries. Children and Youth Services Review 79, 107–114.
26. Traube, Dorian, James, Sigrid, Zhang, Jinjin, & Landsverk, John (2012) A national study of risk and protective factors for substance use among youth in the child welfare system. Addictive Behaviors 37 (5), 641–650.

27. Häggman-Laitila, Arja & Salohekkilä, Pirkko & Satka, Mirja & Toivonen, Katri & Kekolahti, Pekka & Ryyänen, Olli-Pekka (2019) The coping of young Finnish adults after out of home care and aftercare services: A document-based analysis. *Children and Youth Services Review* 102, 150–157.
28. Toivonen, Katri & Salohekkilä, Pirkko & Puustelli, Anne & Häggman-Laitila, Arja (2020) Somatic and mental symptoms, medical treatments and service use in aftercare – Document analysis of Finnish care leavers. *Children and Youth Services Review* 114.
29. Eduskunnan oikeusasiamies (2024) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2023. Toimintakertomus 2023, K 15/2024 vp. [Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2023](#).
30. Kock, Tuula & Vogt, Ellen & Puustinen-Korhonen, Aila & Kimmel, Kaisa-Maria & Uotinen, Sami (2022) Lausunto mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle 10.6.2022 (270/03.01.00/2022). Suomen Kuntaliitto ry. [Lausunto mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta | Kuntaliitto.fi](#).
31. Valvira & AVI (2022b) Lastensuojelussa olevien mielenterveys- ja päihdepalvelut eivät toteudu lain edellyttämällä tavalla. Aluehallintoviraston verkkojulkaisu [Lastensuojelussa olevien mielenterveys- ja päihdepalvelut eivät toteudu lain edellyttämällä tavalla, Tiedote 28.2.2022 - Aluehallintovirasto](#). Julkaistu 28.2.2022. Viitattu 26.9.2025.
32. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Suomessa ratifioitu Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta, 60/1991.
33. Gaulen, Zhanna & Carlsen, Siv-Elin Leirvaag (2016) An Overview of Youth Substance Abuse Recovery Strategies in Norway. *Journal of Groups in Addiction & Recovery*, 11(4), 228–239.
34. Raitasalo, Kirsimarja (2020) Nuorten päihdeongelmien hoito – katsaus kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen. Teoksessa Tarja Heino (toim.) Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Raportti 12/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla), 127–142.
35. Stringer, Kristi & Baker, Elizabeth (2018) Stigma as a Barrier to Substance Abuse Treatment Among Those With Unmet Need: An Analysis of Parenthood and Marital Status. *Journal of Family Issues* 39 (1), 3-27.
36. Rönkä, Sanna & Markkula, Jaana (toim.) Huumetilanne Suomessa 2020. Raportti 13/2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
37. STM (2024) Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote-uudistus). Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivut. [Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus - Sosiaali- ja terveysministeriö](#). Päivitetty 12.2.2024. Viitattu 21.7.2025.
38. Mielenterveyslaki 1116/1990.

39. Päihdehuoltolaki 41/1986.
40. He 131/2024. Hallituksen esitys eduskunnalle lasten ja nuorten terapiatakuuta koskevaksi lainsäädännöksi. [HE 131/2024 | Hallituksen esitys eduskunnalle lasten ja nuorten terapiatakuuta koskevaksi lainsäädännöksi | Hallituksen esitykset | Finlex.](#)
41. Pohjola, Anneli (2012) Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen ja Sanna Väyrynen (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 19–42.
42. Kemppainen, Tarja & Ojaniemi, Pekka (2012) Tieto ja vaikuttavuuden arviointi käytännön sosiaalityössä. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen ja Sanna Väyrynen (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 43–64.
43. Raunio, Kyösti (2010) Onko näyttöön perustuvalla käytännöllä tulevaisuutta sosiaalipalveluissa? Janus 18 (4), 387–395.
44. Partanen, Airi (2021) Päihdehuolto osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta ja strategista ohjausta. Teoksessa Olavi Kaukonen ja Kristiina Kuussaari (toim.) Päihdepalveluiden yhteiskunnalliset haasteet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 2/2021, 108–112.
45. Kaukonen, Olavi & Kuussaari, Kristiina (2021) Yhteiskunnan muutos ja päihdepalvelujen tutkimus. Teoksessa Olavi Kaukonen ja Kristiina Kuussaari (toim.) Päihdepalveluiden yhteiskunnalliset haasteet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 2/2021, 108–112.
46. Kananoja, Aulikki (2017) Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen ja Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. painos. Helsinki: Tietosanoma, 27–32.
47. Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Niskala, Asta & Peronius, Nina (2019) Sosiaalityö osana yhteiskunnallista kehityskulkua. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen, Asta Niskala ja Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 23–54.
48. Talentia (2022) Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. [Lukusali - Talentia.](#)
49. Vihreäsalo, Keiju (2023) Läpinäkyvät lapset ja nuoret. Palvelujärjestelmien syrjäyttävät käytännöt. Teoksessa Johanna Linner Matikka ja Tiia Hipp (toim.) Traumainformoitu työote. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–82.
50. Jääskeläinen, Marke, Holmila, Marja, Notkola, Irma-Leena, & Raitasalo, Kirsimarja (2016) Mental disorders and harmful substance use in children of substance abusing parents: A longitudinal register-based study on a complete birth cohort born in 1991. Drug and alcohol review, 35 (6), 728–740. <https://doi.org/10.1111/dar.12417>.
51. Ekqvist, Eeva & Kuusisto, Katja (2024) Sosiaalihuoltolain tavoitteiden toteutumisen esteet päihteitä ongelmallisesti käyttävillä asiakkaila sosiaalityöntekijöiden tulkitsemana. Janus, vol. 32 (1), 21–36.

52. Miller, William & Forcehimes, Alyssa & Zweben, Allen (2019) Treating Addiction. A Guide for Professionals. Second edition. New York/London: The Guilford Press.

7.2 Hankejulkaisujen lähdetiedot, joihin viitattu tulosluvussa

- a) Kosonen, Janika & Kuusisto, Katja (2023) Treatment for problematic substance use in Nordic youth: A narrative review from the viewpoint of social services. Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy 18, 70. [\[Open Access\]](#).
- b) Lastensuojelun ja päihdehuollon rajapinnalla vaikuttavien asiantuntijoiden haastatteluaineiston (N=34) alustava aineistolähtöinen analyysi.
- c) Heinonen, Johanna & Raitasalo, Kirsimarja & Kosonen, Janika & Kuusisto, Katja (arvioinnissa) Moniammatillinen yhteistyö alaikäisten nuorten päihteiden käyttöön puuttuttaessa: lastensuojelun sijaishuollon ammattilaisten näkemyksiä. Teoksessa Kristiina Kuussaari, Maria Heiskanen, Jenna Grundström & Katariina Warpenius (toim.) Päihde- ja riippuvuuspalvelut ja ehkäisevä päihdetyö Suomessa (työotsikko). Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinninlaitos.
- d) Plaami, Ella & Kosonen, Janika & Heinonen, Johanna (lähdössä arviointiin) Perspectives of child welfare professionals working in out-of-home care settings on the adequacy of substance use services for adolescents. Nordic Studies on Alcohol and Drugs.
- e) Kosonen, Janika & Plaami, Ella & Iivonen, Sanna & Takala, Janne (arvioinnissa) Nuori, sijaishuolto ja päihteet: kustannusten paikantuminen päihteitä käyttävän lastensuojelun sijaishuollossa asuvan nuoren elämänpolulla. Teoksessa Kuusisto, Hekkala, Repo & Räsänen (toim.) Sosiaalityö vaikutuksia ja vaikuttavuutta tavoittelevana tieteenä ja käytäntöinä.
- f) Raitasalo, Kirsimarja & Plaami, Ella & Kosonen, Janika & Kuusisto, Katja (arvioinnissa) A typology of teen-aged children in out-of-home care: a register-based cohort study. Nordic Studies on Alcohol and Drugs.
- g) Kosonen, Janika (arvioinnissa) Professionals supporting adolescents' desistance from problematic substance use in child welfare out-of-home care: A mixed-methods study. Child & Family Social Work.
- h) Kosonen, Janika & Dyrendahl, Hanna & Kuusisto, Katja (lähdössä arviointiin) Modeling early-stage assisted desistance from problematic substance use: The role of agency and motivation in youth with child protection backgrounds. Contemporary Drug Problems.
- i) Takala, Janne & Autonen-Vaaranieniemi, Leena & Kuusisto, Katja (kesken) Vanhemmille rakentuvat toimintapositionit päihteitä haitallisesti käyttäneiden sijaishuollon nuorten auttamisessa.
- j) Alaikäisenä ongelmallisesti päihteitä käyttäneiden nuorten vanhempien haastatteluaineiston (N=10) alustava aineistolähtöinen analyysi.

- k) Rantanen, Heidi & Plaami, Ella & Kosonen, Janika & Paavilainen, Eija & Kuusisto, Katja (arvioinnissa) Understanding problematic parental substance use connected to child maltreatment and support needs. Perspectives of experts-by-experience. Nordic Studies on Alcohol and Drugs.